

Statistische Trends

Huishoudensprognose 2018-2060: opmars eenpersoonshuis- houdens zet door

Coen van Duin
Saskia te Riele
Lenny Stoeldraijer

December 2018

Inhoud

- 1. Inleiding 3
- 2. Belangrijkste ontwikkelingen 4
- 3. Model en veronderstellingen 7
  - 3.1 Model 7
  - 3.2 Veronderstellingen 9
- 4. Ontwikkelingen in detail 18
  - 4.1 Eenpersoonshuishoudens 18
  - 4.2 Paren 21
  - 4.3 Eenouderhuishoudens 23
  - 4.4 Institutionele bevolking 25
- 5. Verschillen met de vorige prognose en onzekerheid 27
- Literatuur 30

Volgens de nieuwe Huishoudensprognose van het CBS stijgt het aantal huishoudens in Nederland tot 2060 met bijna één miljoen, tot 8,8 miljoen. Deze groei komt grotendeels voor rekening van eenpersoonshuishoudens. Begin 2018 maakten deze 38 procent uit van alle huishoudens; vanaf 2045 zal dit naar verwachting 43 procent zijn. Door de vergrijzing neemt vooral het aantal oudere alleenstaanden sterk toe. Vanaf 2040 zal naar verwachting iets meer dan de helft van de huishoudens bestaan uit mensen die zonder partner wonen, al dan niet met inwonende kinderen. In vergelijking met de aannames die in de Huishoudensprognose van 2015 gedaan werden, is de verwachting nu dat jongeren langer thuis blijven, later gaan samenwonen en minder vaak trouwen. Ook wordt verwacht dat paren sneller uiteen zullen vallen door scheiding of verweduwing dan in 2015 werd verondersteld.

1. Inleiding

Het CBS publiceert elke drie jaar de nationale huishoudensprognose. Deze prognose beschrijft de verwachte ontwikkeling van de bevolking naar huishoudenspositie en van huishoudens naar type en grootte. Dit artikel biedt een overzicht van de belangrijkste uitkomsten uit de nieuwe Huishoudensprognose 2018-2060. Daarnaast worden het model en de gehanteerde veronderstellingen beschreven en vindt een vergelijking met de prognose uit 2015 plaats.

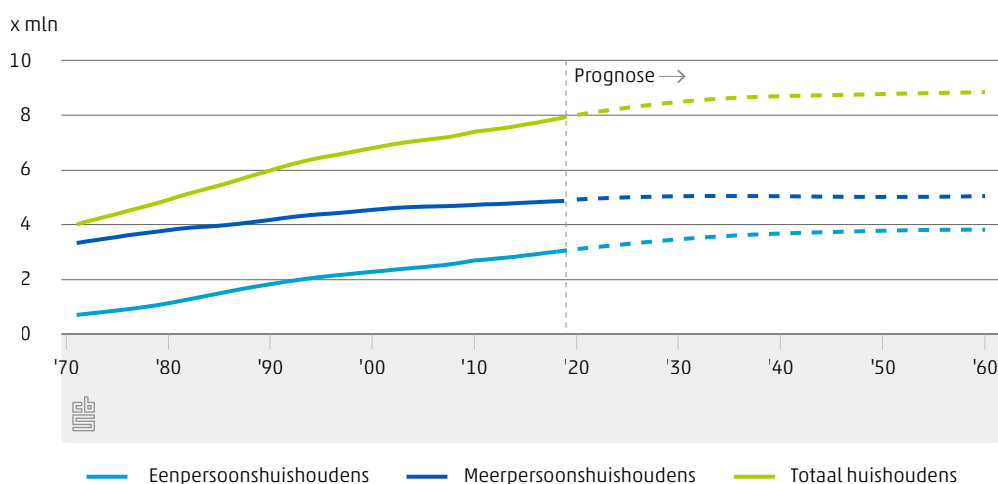
De situatie op 1 januari 2018 vormt het startpunt voor deze prognose. Voor de vorige prognose was dat 1 januari 2015 (Van Duin, Stoeldraijer, Van Roon en Harmsen, 2016). De huidige huishoudensprognose is consistent met de kernprognose 2018-2060 die tegelijk met deze prognose verschijnt (Stoeldraijer en van Duin, 2018). Dat betekent dat de bevolkingsopbouw naar leeftijd en geslacht in beide prognoses hetzelfde is.

In paragraaf 2 worden de belangrijkste uitkomsten in het kort beschreven. Paragraaf 3 geeft een korte beschrijving van het model en een samenvatting van de belangrijkste veronderstellingen. Vervolgens beschrijft paragraaf 4 de ontwikkelingen bij thuiswonende kinderen, eenpersoonshuishoudens, paren, eenouderhuishoudens en institutionele huishoudens in meer detail. Paragraaf 5 geeft meer uitleg over de onzekerheidsintervallen rond de prognoseresultaten en gaat in op de verschillen met de vorige prognose.

2. Belangrijkste ontwikkelingen

Al lange tijd groeit in Nederland het aantal huishoudens naar verhouding sterker dan het aantal inwoners. Sinds 1971 is het inwonertal met iets minder dan een derde gestegen, terwijl het aantal huishoudens bijna verdubbelde. Deze scheve ontwikkeling kwam doordat huishoudens steeds kleiner werden. In 1971 bestond een huishouden gemiddeld uit 3,2 personen; begin 2018 was dat gedaald naar 2,2. De daling werd veroorzaakt door een afnemende gezinsgrootte en toenemende kinderloosheid aan de ene kant en de opkomst van het eenpersoonshuishouden aan de andere kant. In de jaren zeventig waren de eerste twee factoren het meest van belang, in de jaren tachtig en negentig droegen alle drie de factoren ongeveer even veel bij. Sinds de eeuwwisseling is de laatste factor dominant. De prognose voorziet dat de omvang van meerpersoonshuishoudens de komende jaren weinig verandert, maar dat de huishoudensverdunning verder doorzet doordat steeds meer mensen alleen zullen wonen.

2.1 Een- en meerpersoonshuishoudens

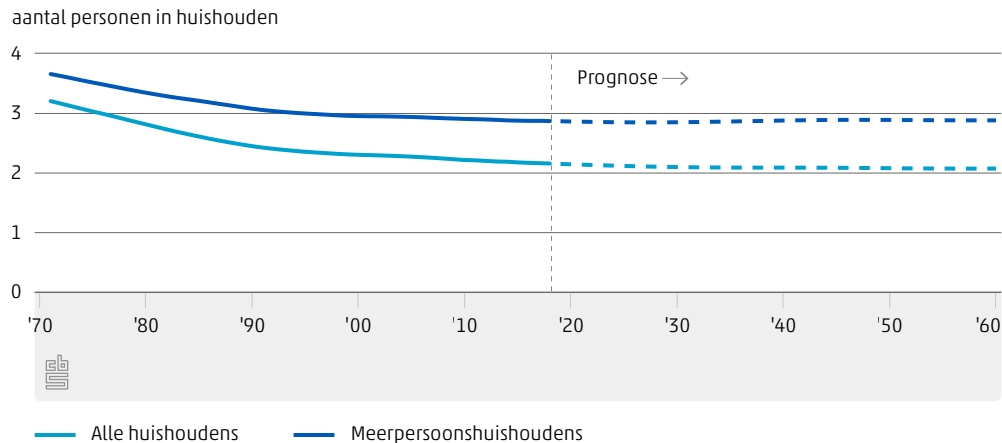

Begin 2018 telde Nederland 7,9 miljoen huishoudens, waaronder 3,0 miljoen eenpersoonshuishoudens. Het aantal paren zonder kinderen was met 2,2 miljoen iets groter dan het aantal paren met kinderen (2,0 miljoen). Ongeveer 570 duizend huishoudens bestonden uit één ouder met één of meer thuiswonende kinderen.

De prognose voorziet een verdere toename van het aantal huishoudens, al zal de toename vanaf 2030 geleidelijk afvlakken. In 2060, het laatste jaar van de huidige prognose, telt Nederland naar verwachting 8,8 miljoen huishoudens, krap 1,0 miljoen meer dan begin 2018. De toename komt grotendeels voor rekening van de eenpersoonshuishoudens, waarvoor een groei wordt voorzien van 3,0 miljoen nu naar 3,8 miljoen in 2060. Deze groei hangt niet alleen samen met de bevolkingsgroei (van 17,2 miljoen in 2018 naar 18,6 miljoen in 2060), maar ook met een voortgaande vergrijzing, minder paarvorming

en een toegenomen risico op scheiding. Er zullen meer ouderen zijn, die vaak hun partner hebben verloren, terwijl mensen van middelbare leeftijd vaker dan vroeger voor korte of langere tijd alleen zullen wonen.

2.2 Gemiddelde huishoudensgrootte

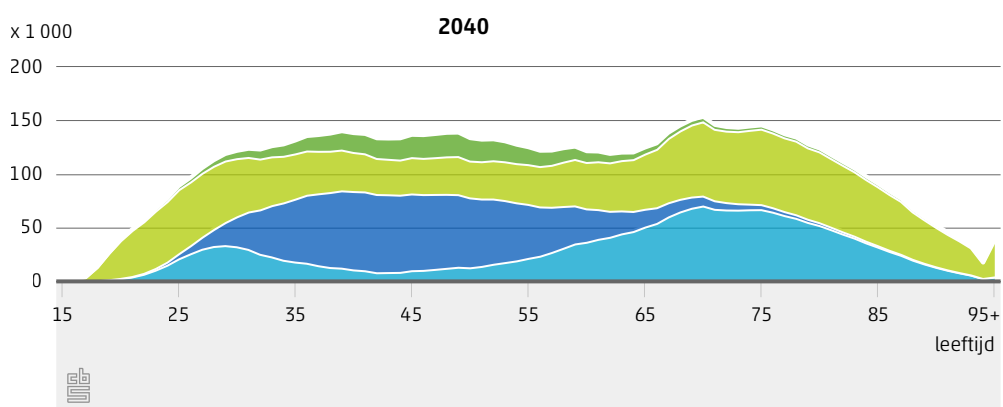
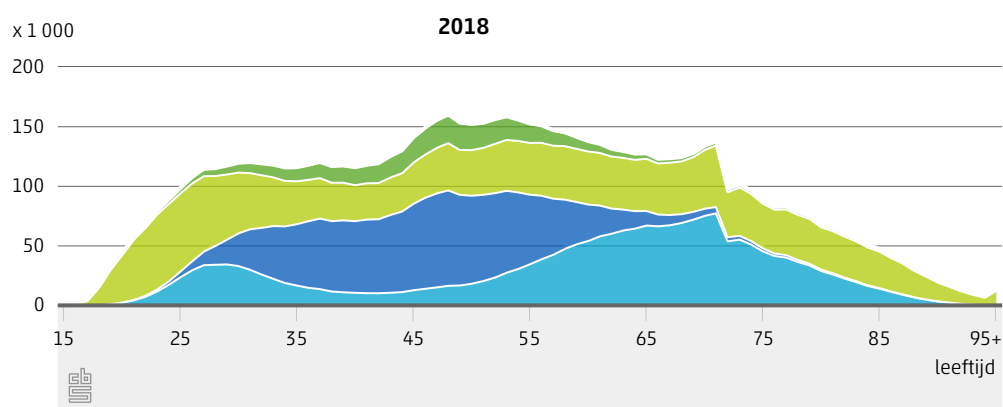
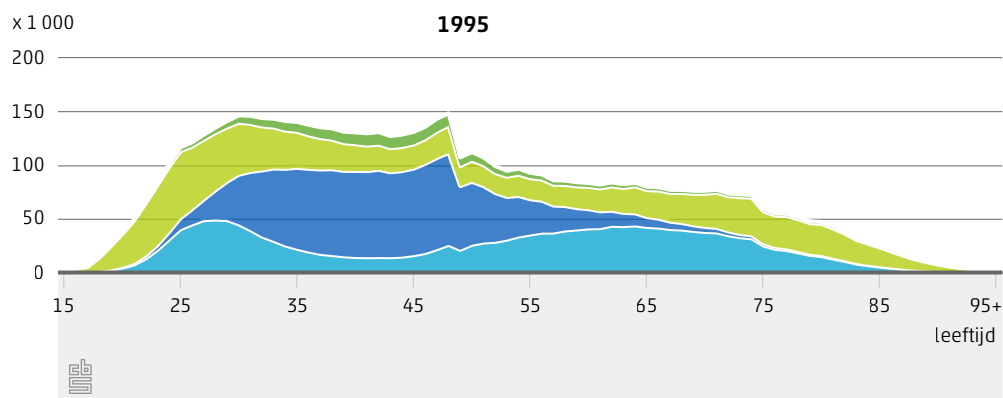
De toename van het aantal meerpersoonshuishoudens is in vergelijking met die van de eenpersoonshuishoudens gering, van 4,9 miljoen in 2018 naar 5,0 miljoen in 2060. De grote meerderheid van de meerpersoonshuishoudens betreft paren: 4,2 miljoen in 2018 en naar verwachting 4,3 miljoen in 2060. Het aandeel paren zonder thuiswonende kinderen nam tussen 1995 en 2018 toe doordat de grote naoorlogse generaties de leeftijden bereikten waarop hun kinderen uit huis gingen. Deze toename zet naar verwachting nog door tot eind jaren twintig van deze eeuw, wanneer bij de meeste paren uit de laatste grote generaties die rond 1970 werden geboren de kinderen zullen zijn uitgevlogen. Inmiddels hebben de naoorlogse generaties met verweduwing te maken, waardoor het aantal eenpersoonshuishoudens verder stijgt. Het aantal eenouderhuishoudens is sinds de jaren zeventig gegroeid door een toenemend aantal scheidingen. De prognose voorziet een verdere toename van het aantal eenouderhuishoudens van 570 duizend in 2018 naar 640 duizend in 2040 en 660 duizend in 2060.

Begin jaren zeventig bestond ruim driekwart van de huishoudens uit een paar. Dit aandeel is flink gedaald doordat steeds meer mensen alleen wonen, maar anno 2018 is nog steeds iets meer dan de helft van de huishoudens een paar (54 procent). Volgens de prognose zal het aandeel paren in het totaal aantal huishoudens afnemen en vanaf 2040 net onder de 50 procent komen. Daarna zal dus iets meer dan de helft van de huishoudens bestaan uit mensen die zonder partner wonen, al dan niet met inwonende kinderen. Het aandeel eenpersoonshuishoudens stijgt naar verwachting van 38 procent nu naar 43 procent vanaf 2045.

De cijfers over huishoudens kunnen de indruk wekken dat Nederland op weg is een land van eenlingen te worden. Het aantal mensen dat met een partner, kinderen, of ouders woont is echter nog altijd aanzienlijk groter dan het aantal dat alleen woont (figuur 2.5). Momenteel is ruim 17 procent van alle inwoners van Nederland alleenstaand. Daarnaast woont nog ruim één procent, doorgaans zonder partner of andere familie, in een instelling. Met 81 procent maakt de overgrote meerderheid van de Nederlanders deel uit van een meerpersoonshuishouden. Dit zal naar verwachting ook in de toekomst zo zijn, ondanks

de opmars van het eenpersoonshuishouden. In 2060 woont 78 procent van de bevolking samen met één of meer anderen. In het sterker vergrijsde Nederland woont dan naar verwachting bijna 2 procent van de bevolking in een instelling.

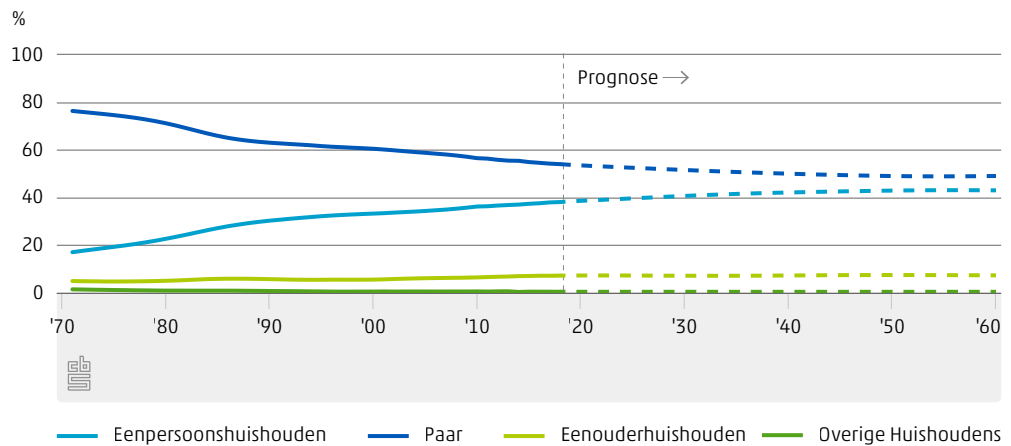
2.3 Huishoudens naar leeftijd referentiepersoon¹⁾

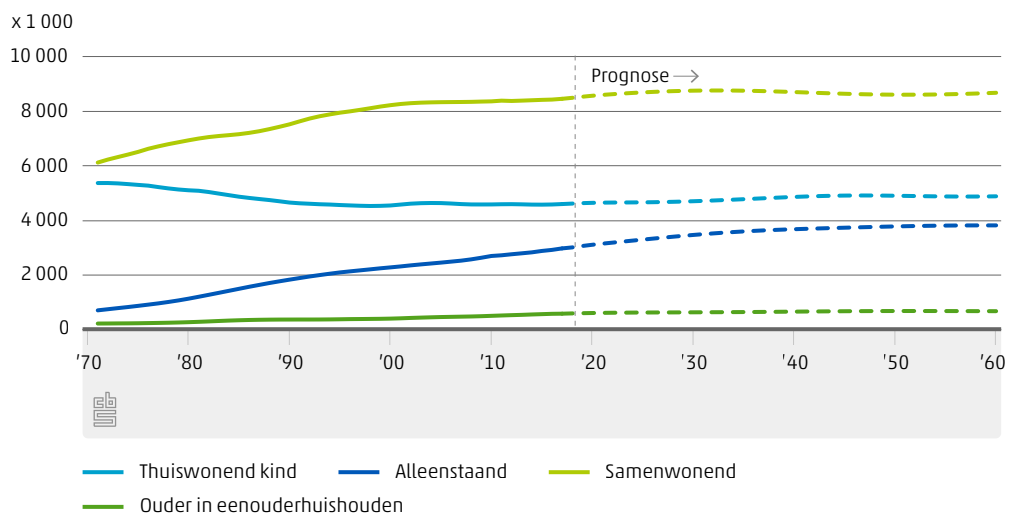
■ Paar zonder thuiswonende kinderen   ■ Paar met thuiswonende kinderen
■ Eenpersoonshuishouden   ■ Eenouderhuishouden

¹⁾ Bij paren de man of oudste partner, bij eenouderhuishoudens de ouder.

2.4 Huishoudens naar type

2.5 Inwoners naar huishoudenspositie

3. Model en veronderstellingen

3.1 Model

Het model voor de CBS-huishoudensprognose simuleert de toekomstige ontwikkeling van de bevolking naar burgerlijke staat en huishoudenspositie (Van Duin en Harmsen, 2009). Het prognosemodel is geïmplementeerd in het macrosimulatiepakket LIPRO (Van Imhoff en Keilman, 1991), dat door het Nederlands Interdisciplinair Demografisch Instituut (NIDI) ter beschikking is gesteld.

Zeven huishoudensposities worden onderscheiden: thuiswonend kind, alleenstaande, samenwonende zonder thuiswonende kinderen, samenwonende met thuiswonende kinderen, alleenstaand ouder, overig lid van particulier huishouden en instellingsbewoner. Alle huishoudensposities behalve kind worden daarnaast onderscheiden naar vier burgerlijke staten: ongehuwd, gehuwd, verweduwd en gescheiden. Personen met

een geregistreerd partnerschap worden tot de gehuwden gerekend. In totaal geeft dit 25 toestanden waarin iemand zich kan bevinden.

Input voor het model zijn de overgangsfrequenties tussen de 25 toestanden, onderscheiden naar leeftijd en geslacht. De overgangsfrequentie is de kans per levensjaar in de uitgangstoestand dat iemand naar de eindtoestand over gaat, bijvoorbeeld van thuiswonend kind naar alleenstaand. De overgangsfrequenties beschrijven zo het gedrag op het gebied van onder andere uit huis gaan, gaan samenwonen, scheiden en trouwen. Ook geboorte, sterfte en migratie spelen in het model een rol. De veronderstellingen hierover komen uit de Kernprognose. Voor de Huishoudensprognose worden ze verder uitgesplitst naar huishoudenspositie en burgerlijke staat. Een uitgebreide beschrijving van de manier waarop de overgangsfrequenties zijn afgeleid, is te vinden in Van Duin en Harmsen (2009).

De overgangsfrequenties voor de huishoudensprognose 2018-2060 zijn geschat uit gegevens over de laatste tien jaar voor 1 januari 2018. Om bij de actuele ontwikkelingen aan te sluiten zijn de frequenties voor belangrijke overgangen, zoals uit huis gaan, gaan samenwonen en scheiden, geijkt aan de cijfers over de laatste één tot twee jaar.

De uitkomsten van het model beschrijven de verwachte ontwikkeling van het aantal inwoners naar huishoudenspositie en burgerlijke staat. Hieruit worden vervolgens de huishoudens samengeteld om tot een prognose van het aantal huishoudens naar type te komen. Elke alleenstaande staat voor een eenpersoonshuishouden, elke alleenstaande ouder voor een eenouderhuishouden. Elke twee samenwonenden staan voor één paar. Een beperkt aantal meerpersoonshuishoudens is geen paar en geen eenouderhuishouden: dit zijn de 'overige huishoudens'. Deze kunnen bijvoorbeeld bestaan uit broers en zussen of uit studiegenoten die een gezamenlijke huishouding voeren. In de prognose wordt het aantal overige huishoudens geschat uit het aantal personen in de huishoudenspositie 'overig lid van huishouden', onderscheiden naar leeftijd en geslacht. Daarbij wordt verondersteld dat een vast aandeel van deze mensen het oudste lid van een 'overig huishouden' is. Uitgaand van die veronderstelling wordt het aantal 'overige huishoudens' berekend uit het aantal oudste leden van dit type huishouden.

Het aantal paren en eenouderhuishoudens wordt verder onderscheiden naar het aantal kinderen binnen het huishouden. Hiervoor wordt een model gebruikt dat aan de hand van vruchtbaarheidscijfers naar rangnummer doorrekent hoeveel vrouwen van een gegeven leeftijd in een gegeven kalenderjaar moeder zijn van één, twee, drie of meer kinderen. Op basis van de leeftijdsspecifieke kans om uit huis te gaan, wordt berekend welk deel van die kinderen nog thuiswonend is (De Jong, 1994).

Om een prognose van het aantal huishoudens naar grootte te maken, moeten ten slotte nog de personen met positie 'overig lid' die geen referentiepersoon zijn over de verschillende huishoudenstypen verdeeld worden. Daarbij wordt de huidige kans dat een huishouden van een bepaald type een inwonend overig lid heeft als richtlijn gebruikt om de verdeling vast te stellen. Bij een overig lid dat woont bij een paar kan het bijvoorbeeld gaan om een pleegkind of om een ouder van één van de partners die bij het paar woont.

3.2 Veronderstellingen

De huishoudensprognose bestaat in grote lijnen uit een vooruitberekening van de consequenties van het huidige gedrag op de toekomstige huishoudenssamenstelling van de bevolking (Van Duin en Harmsen, 2009). Het is echter niet altijd voor alle overgangen plausibel om te veronderstellen dat het gedrag naar leeftijd en geslacht ongewijzigd blijft. In die gevallen worden veronderstellingen voor de toekomstige waarden voor de betreffende overgangen opgesteld. Deze paragraaf beschrijft de belangrijkste veronderstellingen die in deze prognose zijn gebruikt en laat zien hoe deze afwijken van die van de voorgaande prognose.

Jongeren gaan later uit huis

De gemiddelde leeftijd waarop thuiswonende kinderen het ouderlijk huis verlaten is tussen 2008 en 2014 gestegen. In de afgelopen drie jaar is deze leeftijd verder opgelopen, van 24,6 jaar in 2014 naar 25,2 jaar in 2017. Vooral jongeren van 17 tot 23 jaar gingen in die periode minder vaak uit huis. Met ingang van studiejaar 2015-2016 zijn wijzigingen doorgevoerd in de wet op de studiefinanciering. In het nieuwe stelsel is de basisbeurs een voorschot geworden dat na de studie terugbetaald moet worden. Voor de hoogte van het uitgekeerde bedrag maakt het bovendien niet meer uit of een student thuis- of uitwonend is. In het oude stelsel kreeg een uitwonende student nog ongeveer 200 euro per maand meer beurs dan een thuiswonende (Van den Berg en Van Gaalen, 2018). Door deze veranderingen is het duurder geworden om het ouderlijk huis te verlaten. Het is daarnaast voor studenten minder van belang dat zij zich uitschrijven op het adres van hun ouders wanneer zij op kamers gaan. Voor het bedrag dat zij aan studiefinanciering ontvangen maakt dat immers niet meer uit. Zij zullen ook daardoor vaker als thuiswonend geregistreerd staan.

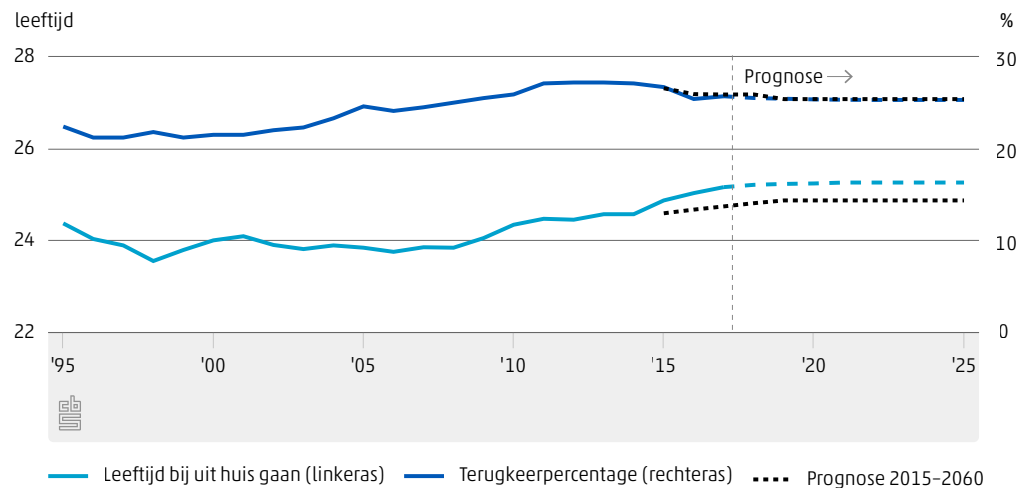
In de vorige prognose werd verondersteld dat het aantal studenten dat uitwonend is door de invoering van het nieuwe leenstelsel met ongeveer een kwart zou gaan dalen en dat meer studenten thuis zouden blijven wonen. Voor andere thuiswonende kinderen werd aangenomen dat de stijging van de leeftijd bij uit huis gaan die na 2008 inzette, structureel was. Door de gestegen huren, de aangescherpte hypotheekregels en de flexibilisering van de arbeidsmarkt is het blijvend moeilijk voor jongeren om de stap naar zelfstandigheid te maken. Uitgaande van deze ontwikkelingen zal de gemiddelde leeftijd bij het verlaten van het ouderlijk huis verder oplopen.

Inmiddels is het studievoorschot drie jaar van kracht. Het aandeel WO-studenten dat binnen zestien maanden na de start van de studie uit huis was, lag in het eerste jaar na invoering ruim een kwart lager, dat van hbo-studenten was 40 procent lager (Van den Berg en Van Gaalen, 2018). Uit de Landelijke Monitor Studentenhuisvesting 2018 (Hulle, 2018) blijkt dat het aantal eerste- en tweedejaars dat op kamers woont zo'n 20 procent lager ligt dan voor invoering van het leenstelsel; bij de derdejaarsstudenten was de daling 14 procent. Daarnaast daalde de frequentie van uit huis gaan om te gaan samenwonen onder tieners en jonge twintigers verder. Al met al nam de gemiddelde leeftijd bij uit huis gaan sneller en meer toe dan eerder verondersteld (figuur 3.2.1).

De nieuwe prognose sluit aan bij de waargenomen ontwikkelingen van de afgelopen jaren. Het effect van de invoering van het leenstelsel is grotendeels doorgewerkt en het is voor de langere termijn nog niet duidelijk of studenten weer meer of juist nog minder op kamers zullen gaan. Mogelijk raken studenten er meer aan gewend dat zij een schuld opbouwen,

waardoor zij er op termijn weer vaker voor gaan kiezen om op kamers te gaan. Aan de andere kant kan het voor studenten normaler worden om thuis te blijven wonen, waardoor de behoefte om op kamers te gaan juist kleiner wordt. Ook op de kortere termijn is het niet de verwachting dat studenten weer meer uit huis zullen gaan. De kamermarkt wordt als krap ervaren, ook door de groei van het aantal buitenlandse studenten (Hulle, 2018). Vooralsnog zijn er geen signalen dat universiteiten het aantal Engelstalig studies gaan beperken. De druk op de kamermarkt blijft daardoor de komende jaren waarschijnlijk nog hoog.

3.2.1 Gemiddelde leeftijd bij verlaten ouderlijk huis en percentage kinderen dat weer terugkeert (op basis van tafelbevolking)

Daarnaast wordt aangenomen dat de geleidelijke daling van het aantal tieners en jonge twintigers dat vanuit het ouderlijk huis gaat samenwonen ook de komende vijf jaar doorzet. Het aandeel jongvolwassenen dat nog in het onderwijs zit, neemt nog altijd toe. Onder studenten is het, als zij uit huis gaan, gebruikelijker om alleen of met anderen te gaan wonen en nog niet te gaan samenwonen. Daarnaast blijft de groep jongvolwassenen met flexibele contracten groot, ondanks de aantrekkende economie en een stijging van het aantal werknemers met een vast contract. Op de huizenmarkt wordt na een aantal jaren waarin er weer meer verhuisd werd opnieuw krapte ervaren (CBS, 2018a). Het aanbod is laag bij een grote vraag waardoor de prijzen oplopen en het voor starters moeilijk blijft om een woning te kopen. Door deze verdere daling in het huisverlaatcijfer, zal de leeftijd bij uit huis gaan de komende jaren nog licht toenemen.

De gestegen leeftijd bij uit huis gaan heeft geleid tot een daling in het aandeel kinderen dat weer bij de ouders gaat wonen. Naarmate kinderen ouder zijn als zij zelfstandig gaan wonen, is de kans op terugkeer kleiner. De terugkeerfrequenties naar leeftijd waar de prognose vanuit gaat, worden ook voor de toekomst constant gehouden. Daardoor zal ook in de toekomst van elke vier kinderen die het ouderlijk huis verlaten er één weer bij de ouders intrekken.

Jongere generaties trouwen minder

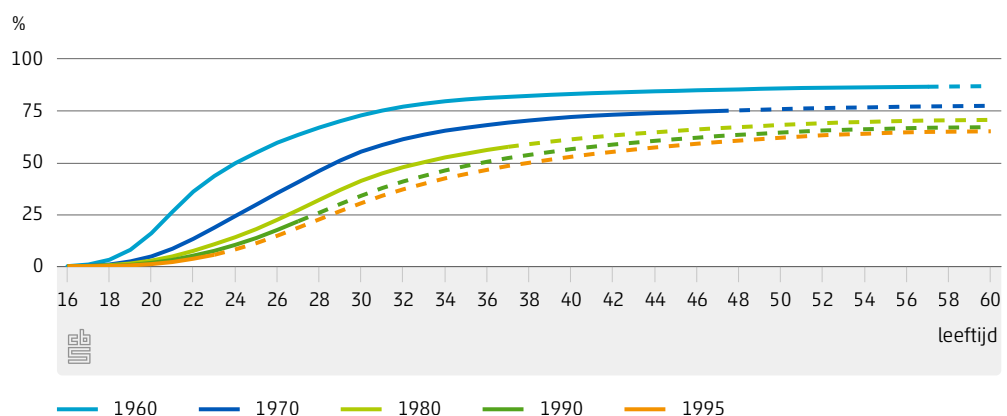
Onder mensen geboren in de jaren veertig en vijftig van de vorige eeuw was ongehuwd samenwonen nog erg ongebruikelijk. Van de mannen trouwde 90 procent en van de vrouwen 95 procent minstens één keer voor hun zestigste verjaardag. Deze generaties gingen doorgaans pas na het huwelijk samenwonen. Onder jongere generaties is het

gebruikelijk geworden om eerst een tijd ongehuwd samen te wonen alvorens te trouwen, of om helemaal niet meer te trouwen (Loozen en Nicolaas, 2009). Van de generatie van 1960, inmiddels 58 jaar oud, is bijvoorbeeld ruim 80 procent van de mannen en 87 procent van de vrouwen ooit gehuwd.

In de vorige prognose werd ervan uitgegaan dat 70 procent van de vrouwen en 65 procent van de mannen die na 1970 geboren zijn ten minste een keer zou trouwen of een geregistreerd partnerschap zou aangaan. Uitgaand van de frequentie van huwelijken en partnerschappen naar leeftijd in 2014 zou dat lager uitkomen, maar er werd aangenomen dat jongere generaties op latere leeftijd alsnog een formele verbintenis aan zouden gaan. De afgelopen twee jaar is de leeftijdsspecifieke kans op eerste verbintenissen inderdaad gestegen, conform de verwachtingen uit 2015. Toch is ervoor gekozen in de nieuwe prognose de veronderstelling voor de kans op een eerste huwelijk of partnerschap te verlagen.

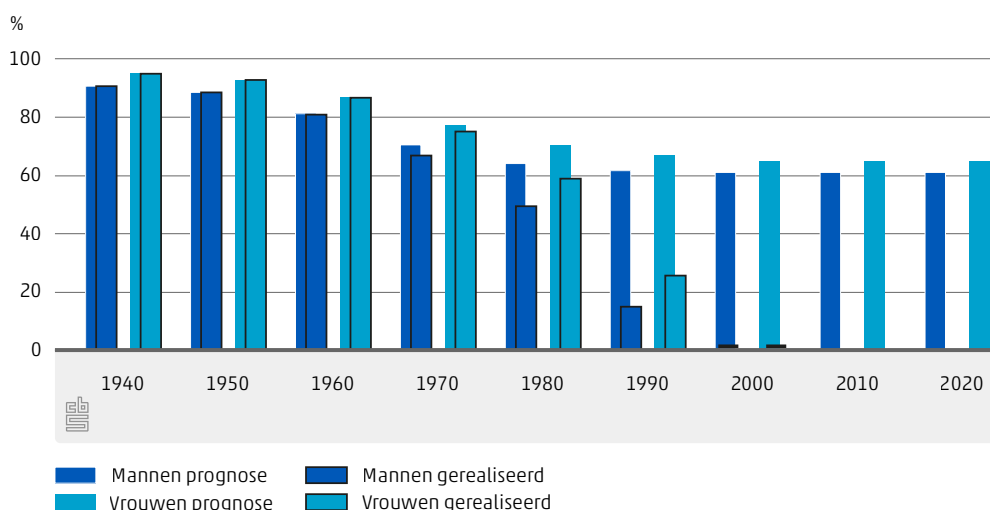
Er zijn drie redenen voor de aangepaste veronderstelling. Ten eerste is in 2014 de wetgeving rond geregistreerde partnerschappen veranderd, waardoor het dezelfde juridische status als een huwelijk heeft gekregen. Het is nu bijvoorbeeld voor de man in een partnerschap niet meer nodig om voor een gezamenlijk kind het ouderlijk gezag apart te regelen. Door de nieuwe wetgeving is mogelijk een nieuwe doelgroep voor de partnerschappen aangeboord. Als dat de recente stijging van het aantal partnerschappen verklaart, is er sprake van een eenmalige gebeurtenis: het jaarlijks aantal partnerschapssluitingen komt hierdoor structureel op een hoger niveau te liggen, maar de toename is niet het begin van een stijgende trend. Ten tweede valt de toename van het aantal nieuwe verbintenissen samen met een periode van hoogconjunctuur en kan daarom deels tijdelijk zijn (de Beer, 2012). Ten derde blijft de verbintenisfrequentie op jonge leeftijden ook voor nieuwere generaties verder afnemen. In de vorige prognose werd verondersteld dat de frequenties bij jonge leeftijden zouden stabiliseren (figuur 3.2.2).

3.2.2 Aandeel vrouwen dat inmiddels eerste huwelijk/partnerschap gesloten heeft naar leeftijd, per geboortegeneratie

Voor generaties vanaf 1995 wordt nu verondersteld dat 65 procent van de vrouwen en ruim 60 procent van de mannen ooit gaat trouwen (zie ook figuur 3.2.3); ongeveer gelijk aan het niveau waarop het op grond van de frequenties van 2017 uit zou komen. Jonge generaties blijven niet alleen vaker ongehuwd, maar trouwen ook pas op latere leeftijd. Generaties van de jaren vijftig trouwden gemiddeld op hun 25e. Voor generaties na 1995 wordt verwacht dat de gemiddelde leeftijd bij het eerste huwelijk op bijna 34 jaar zal liggen.

3.2.3 Aandeel mannen/vrouwen dat gedurende het leven trouwt, naar generatie (inclusief geregistreerde partnerschappen)

Eén op de drie huwelijken eindigt naar verwachting in een echtscheiding, waarna bijna 45 procent van de mannen en 39 procent van de vrouwen uiteindelijk weer hertrouwt. Het hertrouwenpercentage na verweduwing ligt veel lager, voornamelijk doordat weduwen en weduwnaars doorgaans al een stuk ouder zijn. Naar verwachting hertrouwt 7 procent van de weduwnaars en slechts 3 procent van de weduwen. De frequentie van trouwen onder verweduwd is de laatste jaren gedaald. De verwachtingen voor het hertrouwcijfer liggen daardoor 2 procentpunten lager dan in de vorige prognose. Het hertrouwcijfer voor gescheiden vrouwen ligt 1 procentpunt hoger, dat van gescheiden mannen blijft gelijk.

Het echtscheidingsrisico is het hoogst bij gehuwden rond de 25 jaar, daarna daalt dit onder dertigers geleidelijk met de leeftijd. Boven de 45 jaar versnelt deze daling. In de afgelopen tien jaar is de leeftijd waarop de versnelde daling inzet verschoven, waardoor de echtscheidingsfrequentie bij veertigers langer hoog blijft. De latere leeftijd waarop deze cohorten trouwden kan een oorzaak zijn, maar het gaat ook om generaties waarin scheiden vaker voorkomt dan in de generaties daarvoor. Voor de prognose veronderstellen we dat ook de komende tien jaar de leeftijd waarop de versnelde daling van de scheidingsfrequentie nog verder opschuift, namelijk met een jaar. Het echtscheidingspercentage komt daardoor ruim een procentpunt hoger te liggen dan in de vorige prognose werd verondersteld.

Verschillen tussen ongehuwden en ooit-gehuwden nemen af

Ongehuwd samenwonen is de afgelopen decennia steeds meer een gangbaar alternatief voor gehuwd samenwonen geworden. Het demografisch gedrag van mensen die ongehuwd samenwonen verschilt van dat van gehuwden, maar lijkt steeds meer op dat van gehuwden. Zo is het vruchtbaarheidscijfer van ongehuwd samenwonende vrouwen, dat vroeger veel lager lag dan voor gehuwde, sterk toegenomen. Ook is het scheidingsrisico voor ongehuwd samenwonenden gedaald. Alleenstaanden die gescheiden of verweduwd zijn, en die dus al eerder getrouwd waren, hebben nog steeds een beduidend grotere kans om te gaan samenwonen dan ongehuwde leeftijdsgenoten. Ook op dit vlak is het verschil tussen ongehuwden en ooit-gehuwden echter afgenomen.

Voor de prognose worden deze ontwikkelingen gemodelleerd als een samenstellingseffect. De aanname is dat de toename van het aandeel ongehuwden veroorzaakt wordt door een groep mensen die wat betreft demografisch gedrag meer op ooit-gehuwden lijkt dan de huidige ongehuwden. Deze groep, in het vervolg 'nieuwe ongehuwden' genoemd, heeft een hoger vruchtbaarheidscijfer, een lager scheidingsrisico en een grotere kans om te gaan samenwonen dan de huidige ongehuwden met dezelfde leeftijd, hetzelfde geslacht en dezelfde huishoudenspositie. Ook hebben ze een relatief lagere kans om naar een instelling te gaan.

Voor de vruchtbaarheidscijfers is aangenomen dat de afname van het aandeel gehuwde vrouwen geen invloed heeft op het toekomstige geboortecijfer. Dit betekent dat de nieuwe ongehuwden dezelfde vruchtbaarheidscijfers hebben als gehuwde vrouwen. Deze aanname werd ook in de vorige prognose gebruikt. Voor nieuwe ongehuwden is daarnaast verondersteld dat het scheidingsrisico nog steeds aanmerkelijk hoger ligt dan voor gehuwden: 2,0 maal hoger voor samenwonenden met thuiswonende kinderen, 2,9 maal hoger voor samenwonenden zonder thuiswonende kinderen. Deze aanname sluit aan bij de waargenomen ontwikkeling van het scheidingsrisico van ongehuwden in de jaren 2000-2017. In de vorige prognose werd, op grond van oudere data, verondersteld dat het scheidingsrisico van de nieuwe ongehuwden respectievelijk 1,9 en 2,7 maal hoger lag dan van gehuwden voor samenwonenden met en zonder thuiswonende kinderen.

Voor nieuwe ongehuwden die niet samenwonen wordt aangenomen dat hun kans om dat te gaan doen tussen die van de huidige ongehuwden en de huidige gescheidenen of verweduwdens ligt. Hun kans om naar een instelling te gaan wordt gelijk verondersteld aan die voor gescheidenen of verweduwdens die zonder partner wonen. Hierdoor heeft het toenemend aandeel ongehuwden onder de oudere alleenstaanden, dat voor de toekomst wordt voorzien, binnen de prognose geen invloed op de instroom naar instellingen. Daarvoor is gekozen omdat ongehuwd alleenstaanden onder de huidige ouderen doorgaans hun hele leven niet hebben samengewoond, wat verband kan houden met beperkingen of een slechte gezondheid. Bij de komende generaties ouderen zal dit echter steeds minder het geval zijn.

Jongeren gaan later samenwonen dan eerder verondersteld

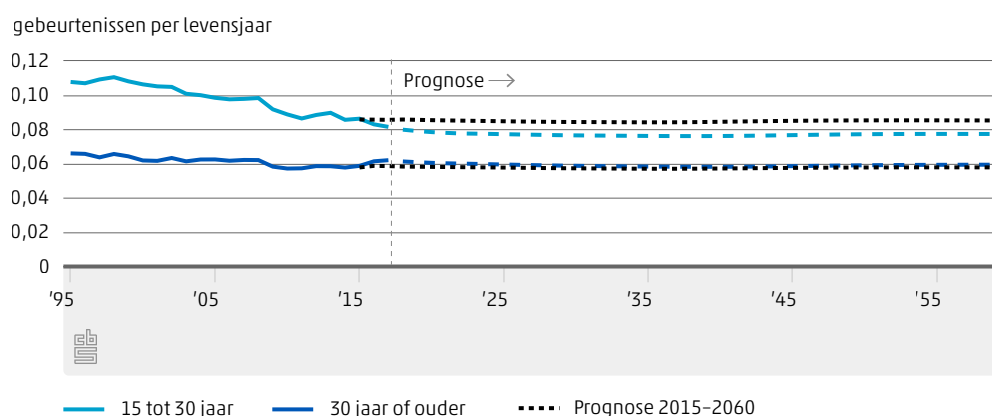
Het aantal stellen dat gaat samenwonen is na 2008 sterk gedaald. De prognose van 2015 veronderstelde dat deze daling deels werd veroorzaakt door tijdelijke factoren, met name de stagnatie op de huizenmarkt en de daarmee samenhangende sterke afname van het aantal verhuizingen. Aangezien het aantal verhuizingen op het moment van de vorige prognose weer steeg, werd aangenomen dat in de jaren daarna de paarvormingsfrequenties ook weer zouden stijgen, waarbij een deel van de daling nog wel als structureel werd verondersteld. Voor tieners en twintigers werd geen herstel

verwacht en werden de paarvormingsfrequenties uit 2014 vastgehouden. De redenen voor deze aanname waren dezelfde als die genoemd zijn in de vorige paragraaf: jongeren hebben te maken met flexibilisering op de arbeidsmarkt, hogere huren en strengere eisen bij hypotheekverstrekking. Hierdoor gaan ze niet alleen later uit huis, maar ook later samenwonen.

De laatste paar jaar is het totale paarvormingscijfer vrijwel stabiel gebleven. In de leeftijdsgroepen boven de 30 nam het samenwonen toe, zelfs meer dan in 2015 werd verondersteld. De woningmarkt kwam weer op gang en ook het aantal verhuizingen nam sterk toe. Onder jongvolwassenen tot 30 jaar steeg het paarvormingscijfer niet (zie figuur 3.2.4). Doordat het samenwonen vanuit het ouderlijk huis afnam, daalde het paarvormingscijfer voor de hele groep tieners en twintigers verder.

Voor de nieuwe prognose wordt de dalende trend in paarvorming vanuit het ouderlijk huis voor tieners en twintigers nog enkele jaren doorgetrokken. Voor 30-plussers gaan we niet uit van een daling, ondanks de signalen dat er op de huizenmarkt mogelijk opnieuw sprake is van stagnatie. Het uitstel onder twintigers om te gaan samenwonen kan namelijk leiden tot hogere paarvormingsfrequenties op latere leeftijden. Volgens de nieuwe prognose stijgt de gemiddelde leeftijd waarop jongeren voor het eerst gaan samenwonen van 26,6 jaar nu door tot uiteindelijk 27,3 jaar, een half jaar hoger dan volgens de prognose uit 2015.

3.2.4 Frequentie van paarvorming (gestandaardiseerd naar leeftijd en geslacht)

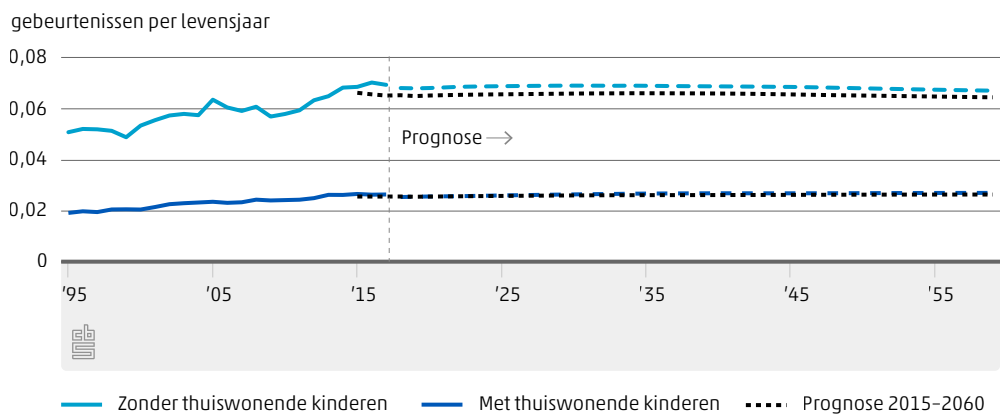

Meer scheidingen, maar minder verweduwing

Samenwoonrelaties, waartoe ook gehuwd samenwonen gerekend worden, kunnen op verschillende manieren ten einde komen. Men kan scheiden, een van de partners kan overlijden of naar een instelling gaan. De jaarlijkse kans op beëindiging van een samenwoonrelatie door een scheiding, is sinds begin jaren zeventig toegenomen. De kans op ontbinding door verlies van de partner nam juist af en de kans dat de partner naar een instelling ging ook (vanaf midden jaren tachtig). Hierdoor laat de frequentie van paarontbinding op jonge en oude leeftijden verschillende trends zien. Voor de prognose wordt de paarontbindingsfrequentie uitgesplitst in de componenten scheiding, overlijden van de partner en vertrek van de partner naar een instelling. Voor elk van deze componenten worden afzonderlijke veronderstellingen opgesteld (Van Duin en Harmsen, 2009).

De stijging van het risico om te scheiden hing de afgelopen decennia deels samen met een toename van ongehuwd samenwonen onder jongere generaties. Relaties van ongehuwd samenwonenden zijn minder stabiel dan die van gehuwden, ook nu langdurige samenwoonrelaties vaker voorkomen. De veronderstelling is dat het bij de verdere toename van het ongehuwd samenwonen gaat om paren waarvoor het scheidingscijfer ook nog ruim boven dat van echtparen van dezelfde leeftijd ligt (zie de paragraaf over veronderstellingen voor de verschillen tussen ongehuwden en ooit-gehuwden). Met name onder 50-plussers, waar het aandeel ongehuwden naar verwachting nog gaat stijgen, zorgt dit voor een toename van het scheidingsrisico.

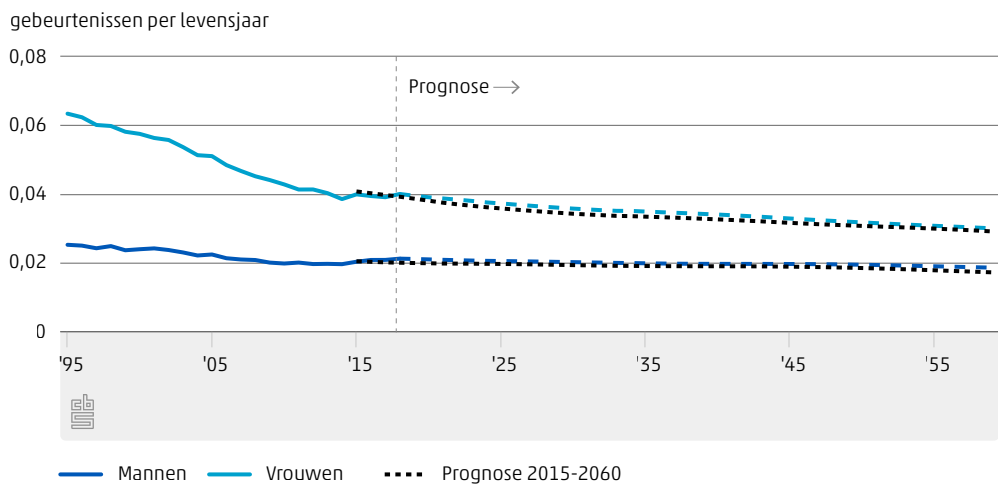
3.2.5 Frequentie van paarontbinding bij paren van 15 tot 65 jaar (gestandaardiseerd naar leeftijd en geslacht)

In de vorige prognose werd verondersteld dat het scheidingscijfer licht zou dalen. In de jaren daarvoor was de scheidingsfrequentie gestegen, mogelijk door extra scheidingen die in de periode na 2008 waren uitgesteld met het oog op de financiële gevolgen. De afgelopen jaren is het scheidingscijfer hoger gebleven dan voorzien. Vooral bij jongvolwassenen onder de dertig verschilt de realisatie van de verwachting, wat ook terug te zien is in het scheidingscijfer van paren zonder kinderen (figuur 3.2.5). Op deze leeftijden is vaak nog sprake van een uitprobeerfase waarin nog niet getrouwd wordt en waarin nog relatief veel samenwoonrelaties ontstaan die niet slagen. De nieuwe waarnemingen lijken te wijzen op een structurelere verdere uitbreiding van de experimenteerfase. We sluiten daarom voor de prognose aan bij het huidige niveau van het relatie-ontbindingscijfer.

De levensduur blijft naar verwachting in de toekomst verder stijgen, waardoor verweduwing wordt uitgesteld naar nog hogere leeftijden. Ook veronderstelt de prognose dat de trend dat ouderen steeds langer zelfstandig blijven wonen, doorzet (zie volgende paragraaf). Hierdoor zal de kans om de partner te verliezen doordat deze naar een instelling gaat, verder afnemen (figuur 3.2.6). Door deze ontwikkelingen daalt naar verwachting de paarontbindingsfrequentie voor 65-plussers in de toekomst nog verder. In 2015 lag het aantal sterfgevallen van ouderen overigens ongebruikelijk hoog. Dit verklaart het sprongetje in 2015 in de frequentie van paarontbinding voor 65-plussers (figuur 3.2.6).

3.2.6 Frequentie van paarontbinding bij paren van 65 jaar of ouder (gestandaardiseerd naar leeftijd)

Vergeleken met de vorige prognose komt de frequentie van paarontbinding voor jonge en middelbare leeftijden hoger uit, met name door het hoog gebleven scheidingscijfer. De frequentie van paarontbinding voor ouderen ligt volgens de nieuwe prognose in de toekomst ook iets hoger dan eerder voorzien, met name voor mannen. Dit komt doordat er in de toekomst ook op hogere leeftijden meer scheidingen zullen plaatsvinden, vooral door de toename van het aandeel ongehuwd samenwonenden. Daarnaast worden minder grotere stijgingen van de levensverwachting voorzien. Ook is een aantal parameters die een rol spelen bij het berekenen van de paarontbindingskans uit de kans op sterfte en vertrek naar een instelling van de partner, opnieuw geschat op basis van recentere gegevens.

Alleen ouderen met ernstige gezondheidsklachten gaan nog naar instelling

De instroom van ouderen naar instellingen is sinds de jaren tachtig sterk gedaald. In 1980 woonde nog 23 procent van de 75-plussers in een instelling¹⁾, begin 2018 was dat afgenomen tot 8 procent. Om een vergelijkbaar aandeel instellingsbewoners als onder 75-plussers in 1980 te vinden moet inmiddels bij 87-plussers worden gekeken.

De daling van het aandeel ouderen dat in een instelling woont was vooral een gevolg van overheidsbeleid dat langer zelfstandig wonen stimuleerde. Verblijf in een instelling werd steeds meer beperkt tot ouderen met ernstige gezondheidsproblemen, wat leidde tot een toenemend verschil in sterfterisico tussen instellingsbewoners en hun leeftijdsgenoten. Van 1995 tot 2014 nam het gat in levensverwachting op 75-jarige leeftijd tussen instellingsbewoners en de bevolking als geheel met twee jaar toe (figuur 3.2.7).

Het beleid om intramurale zorg te beperken is de laatste jaren versterkt doorgezet. Sinds 2013 is de zwaarte van de zorgindicatie die patiënten moeten hebben om voor intramurale zorg in aanmerking te komen stapsgewijs verhoogd. Patiënten met een minder zware indicatie dan zorgzwaartepakket VV4 ("beschut wonen met intensieve begeleiding en

¹⁾ Instellingsbewoners in de huishoudensstatistiek zijn personen die bij de gemeente staan ingeschreven op het adres van een instelling. In de zorgstatistiek wordt naar een grotere groep gekeken: daarbij tellen ook mensen mee die, vaak tijdelijk, in een instelling verblijven zonder dat ze hun geregistreerde woonadres hebben veranderd.

verzorging") komen er nu niet meer voor in aanmerking. Het aandeel oudere inwoners (75-plus) met een lichtere indicatie is gedaald van 27 procent in 2012 naar 4 procent in 2017 (CBS, 2018b). In 2014 leidden deze maatregelen tot een scherpe daling van de instroomfrequentie van ouderen naar instellingen. In de jaren daarna nam deze frequentie echter weer toe (figuur 3.2.8). De reden daarvoor lijkt toegenomen sterfte te zijn. De resterende levensverwachting van instellingsbewoners daalde na 2014 scherp, het jaarlijks aantal sterfgevallen onder oudere instellingsbewoners nam toe. Hierdoor kwamen er sneller plekken in instellingen vrij, waardoor de instroom toenam.

In de periode 2015-2017 overleden jaarlijks 5 duizend oudere instellingsbewoners meer dan op grond van de sterftcijfers uit 2012 zou zijn verwacht. Voor ruim twee derde laat die stijging zich verklaren door het afnemende aandeel bewoners met een lichte indicatie. De resterende levensverwachting op 75-jarige leeftijd ligt voor deze groep bij vrouwen ongeveer 5 jaar en voor mannen ongeveer 4 jaar hoger dan voor de instellingsbewoners met een zwaardere indicatie. Daarnaast was er onder ouderen buiten instellingen ook sprake van een dalende levensverwachting in 2015 en een stagnatie in 2016 en 2017. De factoren die in die periode de sterfte negatief beïnvloedden, waaronder griep, zullen ook in instellingen een rol gespeeld hebben.

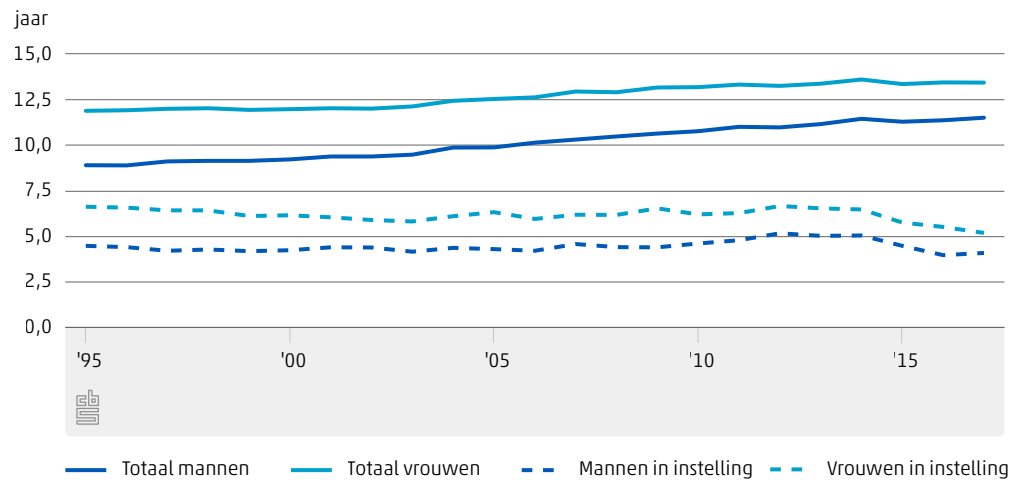
Voor de prognose wordt aangenomen dat het deel van de toename van het sterfterisico dat komt door een lager aandeel bewoners met een lichte indicatie permanent is. Voor het resterende deel van de stijging wordt aangenomen dat die voor de helft door structurele oorzaken komt, voor de helft door tijdelijke. Dat tijdelijke deel wordt in de eerste 3 jaar van de prognose teruggedraaid. Ook het effect daarvan op de instroomfrequentie (één extra instromer voor elk extra sterfgeval) wordt teruggedraaid.

Voor de langere termijn wordt aangenomen dat, met de maatregelen in 2013-2016, de verdere aanscherping van de instroomcriteria voor instellingen een eindpunt heeft bereikt. Aangenomen wordt dat het aandeel ouderen dat naar een instelling gaat verder zal dalen in een tempo dat gedicteerd wordt door verdere verbetering van hun gezondheid. Als proxy voor gezondheid wordt daarbij uitgegaan van de kans om binnen 4 jaar te overlijden. De verdere ontwikkeling van de instroomkans naar instellingen (voor ouderen) wordt daarmee gekoppeld aan de ontwikkeling van de sterftkans. Dit sluit aan bij de bevinding dat het optreden van ernstige gezondheidsbeperkingen niet zozeer met de leeftijd (tijdsduur sinds de geboorte) samenhangt, maar vooral met de tijdsduur tot de dood (Klijs, 2012), wat suggereert dat de leeftijd waarop deze beperkingen optreden mee schuift met de toenemende levensduur. De aanname is ook consistent met de projecties van de gezonde levensverwachting (CBS, 2018c). Op grond van die projecties zou de levensverwachting zonder matige of ernstige fysieke beperkingen tot 2030 zelfs nog iets sneller stijgen dan de totale levensverwachting. Ten opzichte van de trend in de afgelopen twintig jaar veronderstelt de prognose dat de daling van de instroom van ouderen naar instellingen in een veel langzamer tempo doorzet. Vergeleken met de vorige prognose wordt voor de lange termijn een soortgelijk dalingstempo verondersteld, maar bij een hogere instroom. Door de afgenomen levensduur van instellingsbewoners ligt ook de uitstroom hoger.

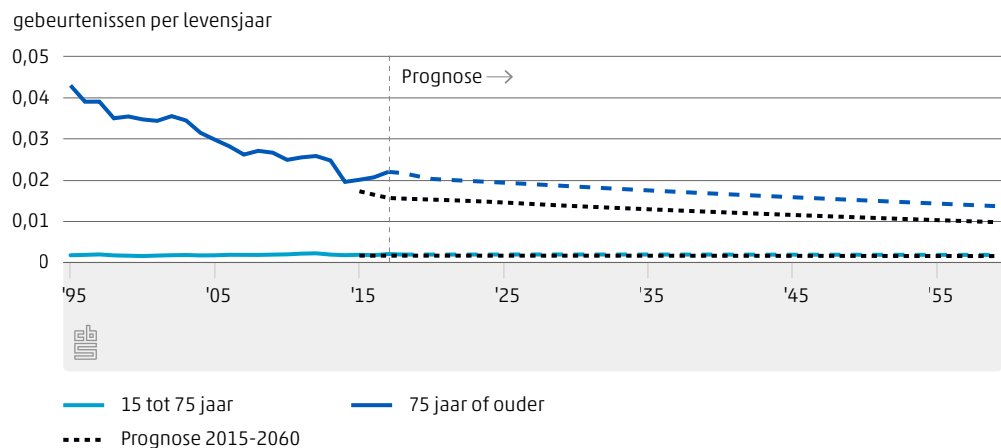
De huishoudenssamenstelling heeft invloed op de instroom van ouderen naar een instelling. Samenwonenden hebben een kleinere kans om naar een instelling te gaan dan alleenstaanden. In de prognose wordt aangenomen dat dit ook in de toekomst het geval

is. De toename van het aandeel alleenstaanden onder jongere ouderen leidt tot extra instroom naar instellingen onder deze groep, wat de daling van het instroomcijfer afremt.

3.2.7 Resterende levensverwachting op 75-jarige leeftijd

3.2.8 Frequentie verhuizing naar instelling (gestandaardiseerd naar leeftijd en geslacht)

N.B.: Breuk in tijdreeks in 2012 door andere waarneemmethode.

4. Ontwikkelingen in detail

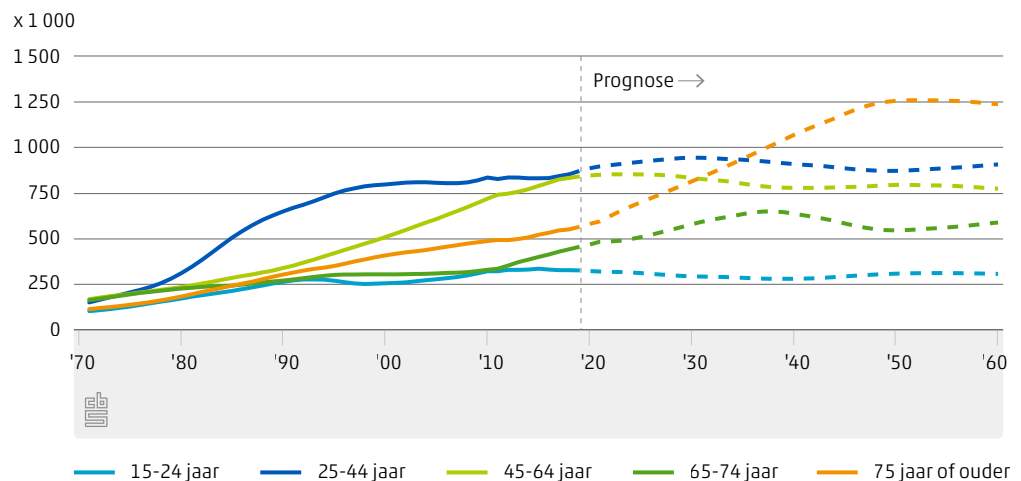
4.1 Eenpersoonshuishoudens

Het totaal aantal alleenstaanden is gegroeid van 685 duizend in 1971 tot bijna 3 miljoen aan het begin van 2018. Volgens de prognose zal het aantal alleenstaanden doorstijgen tot 3,8 miljoen in 2060.

De toekomstige groei van het aantal eenpersoonshuishoudens komt bijna volledig voor rekening van ouderen (figuur 4.1.1). Tot 2060 blijft het aantal alleenstaanden jonger dan 65 jaar redelijk constant, al zijn er wel lichte schommelingen. Het aantal alleenstaanden van 65 jaar of ouder verdubbelt daarentegen van de huidige ruim 0,9 miljoen tot naar verwachting 1,8 miljoen in 2060. Binnen deze groep neemt het aantal 65- tot 75-jarigen tot 2040 nog toe, waarna een daling inzet.

Voorals de stijging van het aantal alleenstaanden van 75 jaar of ouder valt op. Tussen 1971 en 2018 is deze groep bijna vijf keer zo groot geworden, zodat er nu ruim een half miljoen alleenstaande 75-plussers zijn. De verwachting is dat de omvang van deze groep hard doorstijgt tot bijna 1,3 miljoen personen in 2050. Naar verwachting is een derde van alle alleenstaanden dan 75 jaar of ouder. Nu is dit nog een op de vijf. De sterke groei van het aantal oudere alleenstaanden kan bijna geheel worden toegeschreven aan de toename van het aantal ouderen door de vergrijzing.

4.1.1 Alleenstaanden

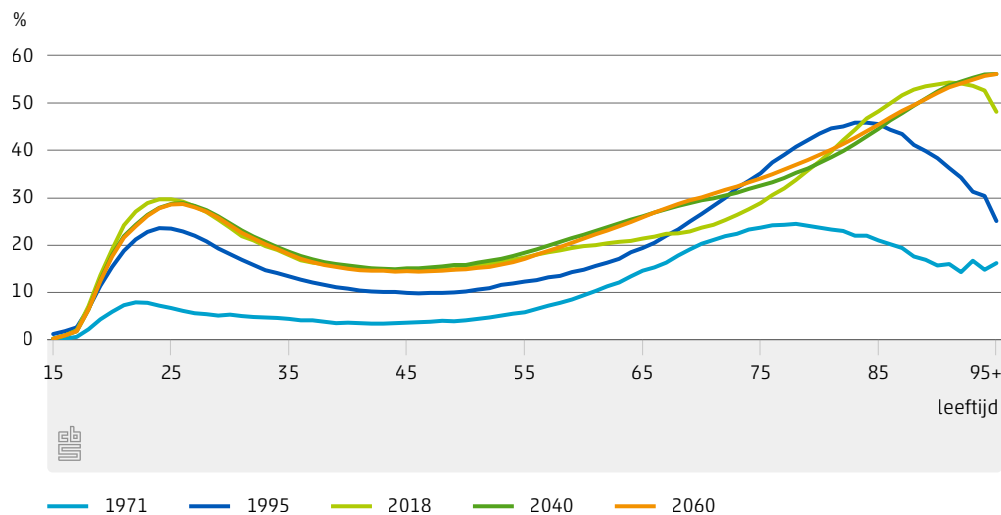
Figuur 4.1.2 toont het aandeel personen in eenpersoonshuishoudens naar leeftijd. Onder twintigers en 65-plussers zijn relatief veel alleenstaanden. De jonge alleenstaanden voeren, na het ouderlijk huis te hebben verlaten, een tijdje een eenpersoonshuishouden totdat ze een partner vinden met wie ze gaan samenwonen. Vanaf ongeveer 45 jaar loopt het aandeel alleenstaanden op doordat paren uiteenvallen, aanvankelijk vaak door (echt) scheiding. Op hogere leeftijd stijgt het risico dat de partner overlijdt, zodat het aandeel eenpersoonshuishoudens verder oploopt.

Begin jaren zeventig van de vorige eeuw was het aandeel alleenstaanden veel kleiner dan nu. Onder jongeren was het veel minder gebruikelijk om op jezelf te gaan wonen, echtscheiding kwam veel minder vaak voor en een groter aandeel van de ouderen woonde toentertijd in een verzorgings- of verpleeghuis waardoor ze niet in de categorie alleenstaanden vielen.

In vergelijking met nu zal het percentage alleenstaanden onder twintigers in 2060 gedaald zijn, onder dertigers, veertigers en vijftigers min of meer gelijk blijven, onder zestigers en zeventigers gestegen zijn, onder tachtigers gedaald en ten slotte onder negentigers weer gestegen.

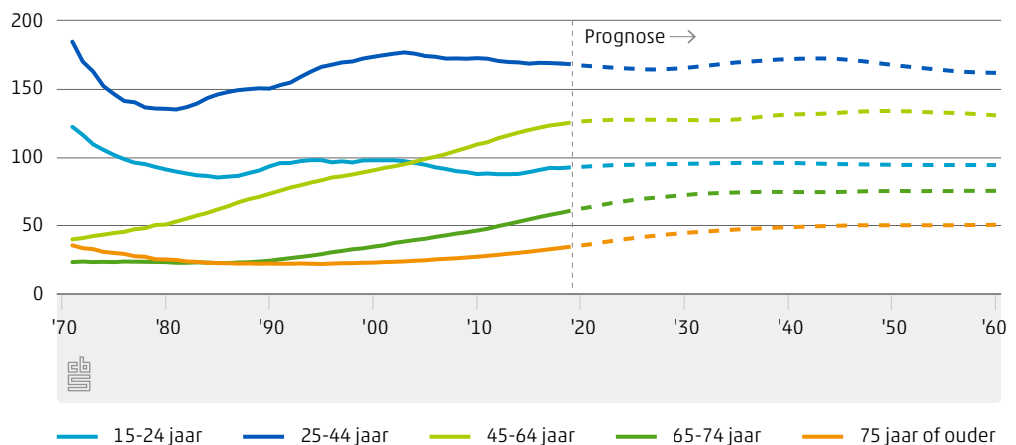
De afname van het aandeel alleenstaanden onder twintigers is vooral het gevolg van het feit dat kinderen langer thuis blijven wonen (zie ook paragraaf 3.2). De stijging onder de 60- tot 70-jarigen hangt samen met toegenomen relatieontbinding en gaat dan ook ten koste van het aandeel samenwonenden. Bij de afname onder 80-plussers speelt vooral de stijgende levensverwachting van mannen een rol. Hierdoor schuift de leeftijd van verweduwing verder op. Bij de hoogste leeftijden wordt weer een stijging van het aandeel alleenstaanden voorzien, doordat ouderen steeds langer zelfstandig blijven wonen en niet verhuizen naar verzorgings- en verpleeghuizen.

4.1.2 Alleenstaanden als percentage van de bevolking

Door de hogere sterftcijfers van mannen zijn op hogere leeftijd vrouwen onder de alleenstaanden sterk in de meerderheid (figuur 4.1.3). Wel leidt de stijgende levensverwachting van mannen tot een iets minder scheve sekseverhouding in de hoogste leeftijdsgroepen. Rond de eeuwwisseling waren onder alleenstaande 75-plussers slechts 23 mannen per 100 vrouwen. In 2060 zal dit meer dan verdubbeld zijn. Ook onder 15- tot 25-jarigen is nu en in de toekomst sprake van een klein overschot aan alleenstaande vrouwen. Dat hangt vooral samen met het feit dat vrouwen gemiddeld eerder uit huis gaan dan mannen. In 2018 waren er meer thuiswonende jongens dan thuiswonende meisjes: het verschil bedroeg 103 duizend. Jonge vrouwen zijn overigens ook in de meerderheid onder de samenwonenden (59 duizend meer vrouwen dan mannen in 2018). Omdat dit verschil kleiner is dan bij de thuiswonenden, is er per saldo een overschot aan alleenstaande jonge vrouwen. Onder alleenstaanden van 25 tot 65 jaar bevinden zich verhoudingsgewijs juist meer mannen. Dit komt vooral doordat na een scheiding de kinderen meestal bij de moeder blijven wonen. De vrouw wordt hierdoor geen alleenstaande maar hoofd van een eenouderhuishouden. Onder 45- tot 65-jarigen valt op dat er in de laatste drie decennia van de vorige eeuw nog duidelijk meer alleenstaande vrouwen waren dan alleenstaande mannen; door de lagere levensverwachting van mannen kwam verweduwing van vrouwen op relatief jonge leeftijd vaker voor dan tegenwoordig.

4.1.3 Alleenstaande mannen per 100 alleenstaande vrouwen

4.2 Paren

Het aantal huishoudens dat bestaat uit een paar met of zonder kinderen is sinds begin jaren zeventig van de vorige eeuw tot het jaar 2000 met een derde gestegen, van 3,1 naar 4,1 miljoen. Deze stijging werd veroorzaakt door de groei van de bevolking in de leeftijden waarin (gehuwd of niet-gehuwd) samenwonen gebruikelijk is (25- tot 75-jarigen). Vanaf midden jaren zeventig steeg de gemiddelde leeftijd bij de geboorte van het eerste kind. Het werd steeds gewoner om eerst enige tijd samen te wonen alvorens kinderen te krijgen. Deze ontwikkelingen leidden tot een stijging van vooral het aantal jonge paren zonder kinderen. Sindsdien is de toename langzamer verlopen. Nog tot het begin van de jaren dertig van deze eeuw zal het aantal paren naar verwachting blijven stijgen, van de huidige 4,3 miljoen naar bijna 4,4 miljoen, om vervolgens te gaan dalen naar 4,3 miljoen rond 2050.

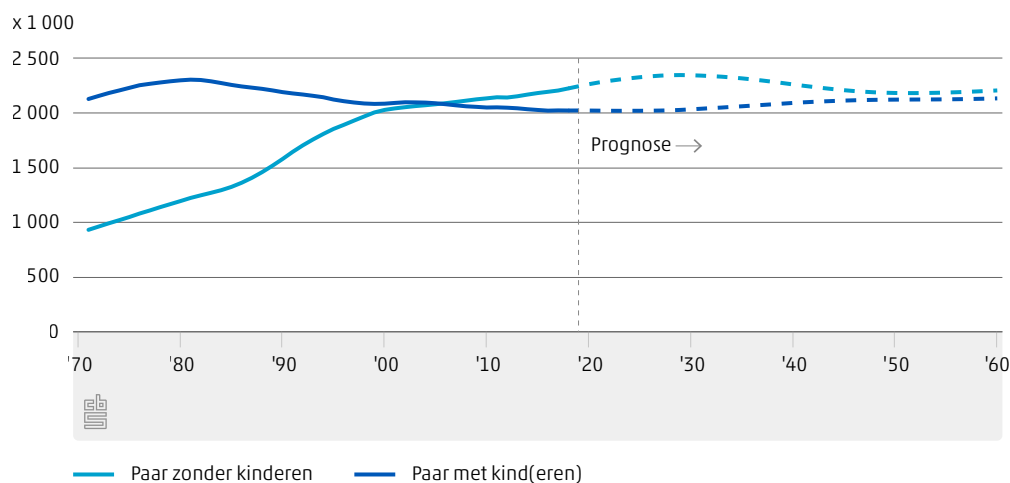
Het aantal paren met kinderen bereikte begin jaren tachtig zijn hoogtepunt met 2,3 miljoen paren en daalde sindsdien naar iets meer dan 2,0 miljoen in 2018. Tussen 2020 en 2025 zal het aantal nog een klein beetje verder dalen om daarna tot het eind van de prognoseperiode weer langzaam te stijgen tot bijna 2,1 miljoen. Deze schommelingen hangen vooral samen met de veranderende leeftijdsstructuur van de paren. Jonge en oudere paren hebben vaker geen thuiswonende kinderen.

Paren wonen steeds vaker niet-gehuwd samen. In 1971 kwam dat nog vrijwel niet voor, in 1995 betrof het bijna 16 procent van alle paren. Inmiddels is ruim 23 procent van de paren niet gehuwd. Aan het eind van de prognoseperiode zal naar verwachting 36 procent van de paren niet gehuwd zijn.

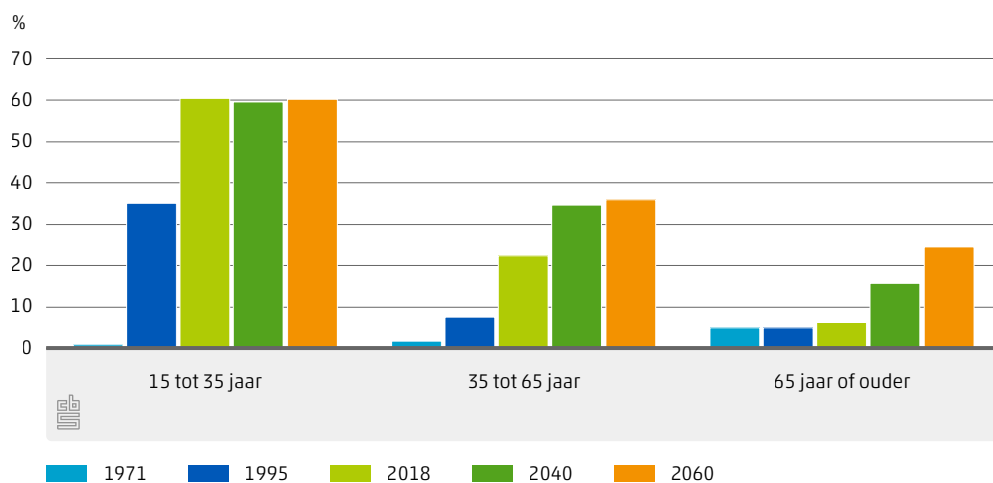
Jongere paren zijn anno 2015 vaker niet dan wel gehuwd (figuur 4.2.2). Dat zal in de toekomst weinig veranderen. Op hogere leeftijden wordt in de loop der tijd nog wel een stijging verwacht in het aandeel niet-gehuwde paren. Het aandeel in de groep 35- tot 39-jarigen zal nog tot 2020 stijgen en daarna op dat niveau blijven. In de opeenvolgende hogere 5-jaars leeftijdsgroepen loopt de stijging van het aandeel ongehuwd samenwonenden steeds 5 jaar langer door alvorens op dat niveau te blijven. Onder de 80-plussers zal de stijging van het aandeel ongehuwd samenwonenden naar

verwachting nog niet voorbij zijn aan het eind van de prognoseperiode. Nu is niet-gehuwd samenwonen onder 65-plussers met 6 procent nog relatief uitzonderlijk, maar in 2060 zal naar verwachting bijna een op de vier oudere paren niet gehuwd zijn.

4.2.1 Paren met en zonder thuiswonende kinderen

4.2.2 Aandeel paren dat niet gehuwd is, naar leeftijd van de man¹⁾

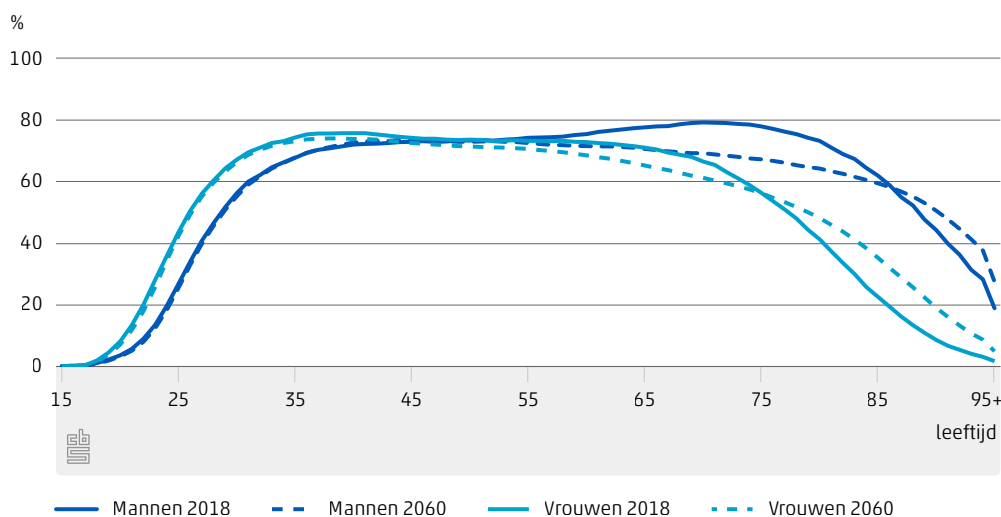

¹⁾ In paren van gelijk geslacht de oudste partner.

Vrouwen zijn gemiddeld jonger wanneer ze gaan samenwonen dan mannen, maar wonen op hogere leeftijd juist vaker alleen als gevolg van verweduwing (figuur 4.2.3). In 2018 woonde 67 procent van alle 30-jarige vrouwen al dan niet gehuwd samen met een partner, tegen 56 procent van de mannelijke 30-jarigen. Bij vrouwen werd het hoogste aandeel samenwonenden bereikt rond de leeftijd van 40 jaar. Bij hogere leeftijden daalt het percentage samenwonende vrouwen eerst geleidelijk en vanaf 65-jarige leeftijd vrij snel. Bij mannen neemt het percentage samenwonenden daarentegen toe tot ongeveer 70 jaar, waarna ook bij hen een voorzichtige daling inzet. Op hoge leeftijd woont van de mannen daardoor een veel hoger percentage samen dan van de vrouwen. Zo heeft op 80-jarige leeftijd nog 73 procent van de mannen een partner waarmee ze samenwonen, tegen 41 procent van de vrouwen.

Volgens de prognose gaan de aandelen mannen en vrouwen die deel uitmaken van een paar op middelbare leeftijd en onder jongere ouderen dalen. Door de verbeterde overlevingskansen van mannen zullen aan het eind van de prognoseperiode de oudste vrouwen juist vaker met een partner samenwonen dan nu het geval is. Ook onder de alleroudste mannen zal het percentage samenwonenden dan naar verwachting gestegen zijn.

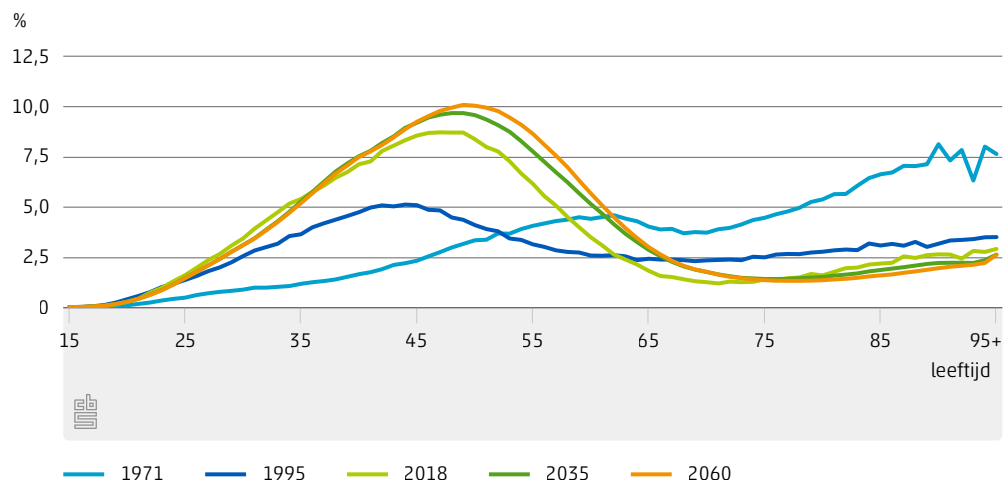
4.2.3 Aandeel mannen en vrouwen dat deel uitmaakt van een paar

4.3 Eenouderhuishoudens

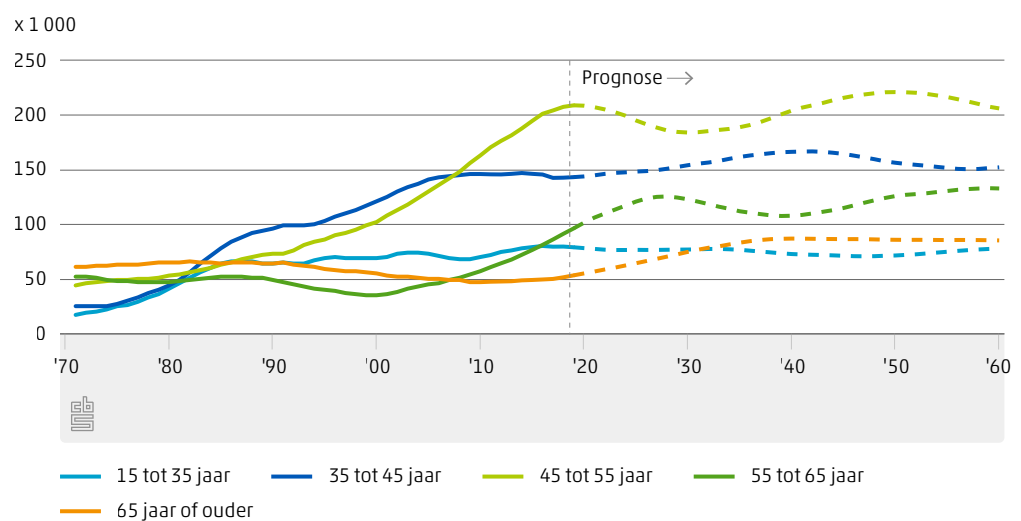
Het hoogste aandeel alleenstaande ouders (ouders in een eenoudergezin) is momenteel te vinden in de groep die net de 45 jaar gepasseerd is (figuur 4.3.1). Daarna volgt een snelle afname, waarna het aandeel weer licht gaat stijgen vanaf ongeveer 70 jaar. Het betreft vanaf die leeftijd voornamelijk verweduwd ouders die samenwonen met een of meer van hun kinderen. De prognose voorziet dat de leeftijd waarop het aandeel alleenstaande ouders piekt langzaam zal opschuiven naar 49 jaar in 2060. Dan zal naar verwachting 10 procent van de 49-jarigen ouder zijn in een eenoudergezin. In 1995 was het aandeel alleenstaande ouders nog het hoogst, 5 procent, op 44-jarige leeftijd. Het toegenomen aandeel is vooral toe te schrijven aan de gestegen scheidingkansen; steeds meer paren met kinderen wonen ongehuwd samen en deze groep heeft een grotere kans om uit elkaar te gaan. De hogere leeftijd waarop het maximale aandeel wordt bereikt, is vooral toe te schrijven aan de in eerdere decennia opgelopen leeftijd waarop vrouwen moeder werden. Ouders zijn hierdoor gemiddeld ouder wanneer het laatste kind uit huis gaat. Op hogere leeftijden is het aandeel al lange tijd dalende en die daling zal in de toekomst verder doorzetten. Dit hangt onder meer samen met de dalende sterfttekansen waardoor het ontstaan van eenouderhuishoudens als gevolg van verweduwing minder vaak voorkomt. Het aandeel eenouderhuishoudens in het totaal van de huishoudens schommelt nu en in de toekomst rond de 7,3 procent. In 1971 lag dit aandeel met 5 procent nog wat lager.

4.3.1 Ouders in een eenouderhuishouden als percentage van de bevolking

Tussen 1971 tot halverwege de jaren tachtig was er, als gevolg van de sterke toename in het aantal echtscheidingen, al eens een periode waarin het aantal eenouderhuishoudens flink toenam. Dat gold met name voor 15- tot 45-jarigen (figuur 4.3.2). Recenter was opnieuw sprake van een periode van sterke stijging in het aantal eenouderhuishoudens. Vanaf de eeuwwisseling groeide het aantal van 382 duizend tot 572 duizend in 2018. De grootste stijging in deze periode, 106 duizend erbij, werd waargenomen bij de 45- tot 55-jarigen. In deze leeftijdscategorie was de instroom van personen groot doordat de babyboomgeneratie die leeftijd bereikte. Relatief gezien was de stijging het grootst bij de 55- tot 65-jarigen, aangezien het aantal alleenstaande ouders in die categorie meer dan verdubbelde tot 91 duizend. In de komende jaren zal de toename bij de 55- tot 65-jarigen verder doorzetten, om vervolgens af te vlakken. Het is de verwachting dat het totale aantal eenouderhuishoudens zal toenemen tot 660 duizend rond 2050.

4.3.2 Eenouderhuishoudens naar leeftijd ouder

Zoals verder te zien is in figuur 4.3.2 zal het aantal eenouderhuishoudens in de leeftijdsgroep van 15 tot 35 jaar naar verwachting zo goed als constant blijven de komende veertig jaar. De grootste stijging in aantal zal de komende tijd plaatsvinden bij de 55- tot 65-jarigen. In 2028 zullen in die groep volgens de prognose 125 duizend ouders een eenouderhuishouden voeren, 34 duizend meer dan nu het geval is. Echter, ook bij de 65-plussers zullen er tot 2040 35 duizend alleenstaande ouders bijkomen. In beide leeftijdsgroepen speelt de toename van het aantal instabiele relaties een belangrijke rol en daarnaast het omhoog schuiven van de leeftijd waarop de laatste kinderen uit huis gaan. Die verschuiving komt vooral door later ouderschap, daarnaast doordat kinderen langer dan vroeger thuis blijven.

4.4 Institutionele bevolking

Een klein deel van de Nederlandse bevolking, momenteel 1,4 procent, maakt deel uit van een institutioneel huishouden. Begin 2018 wordt deze groep gevormd door in totaal bijna 248 duizend bewoners van verpleeg- of verzorgingshuizen, gezinsvervangende tehuizen, instellingen voor lichamelijk of verstandelijk gehandicapten of voor psychiatrische verpleging, gevangenissen, kloosters, internaten, militaire kazernes of asielzoekerscentra. In dit cijfer zijn alleen diegenen meegeteld die zich ook op het adres van de instelling bij de gemeente hebben ingeschreven. Hierdoor ontbreken personen die slechts kort (minder dan vier maanden) in de instelling verblijven en inwoners die zich op een postadres hebben laten inschrijven.

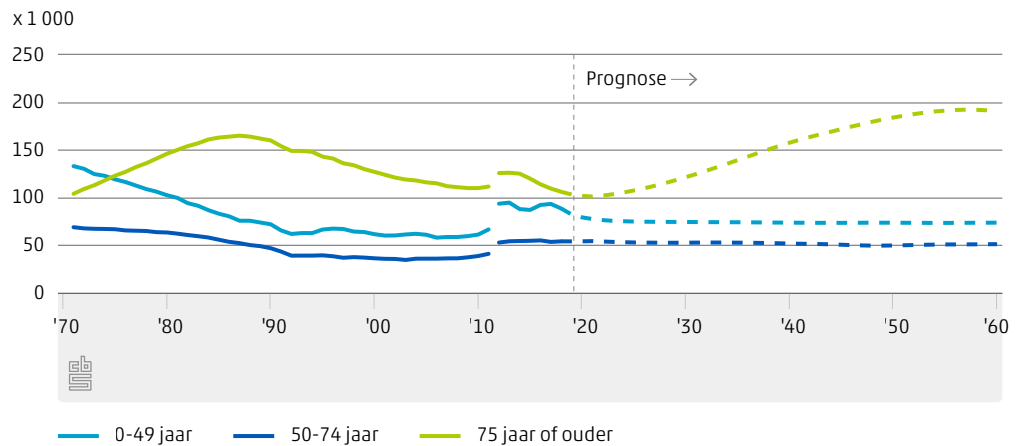
In de jaren zeventig en de eerste helft van de jaren tachtig woonden naar schatting ruim 300 duizend mensen in een instelling. In 2018 waren dit er bijna 248 duizend, 17 procent minder.²⁾ De prognose voorspelt dat het aantal instellingsbewoners begin jaren twintig nog iets lager zal zijn dan nu het geval is, maar dat daarna een stijging gaat inzetten. Rond 2046 zal de grens van 300 duizend weer gepasseerd worden.

Onder 75-plussers is het aantal instellingsbewoners tussen 1971 en 1987 sterk gegroeid. Daarna zette de daling in, die naar verwachting over een paar jaar tot een einde zal komen. Dan zal Nederland ongeveer 100 duizend inwoners van 75 jaar of ouder tellen die woonachtig zijn in een instelling. De stijgende lijn die vervolgens wordt ingezet, zal volgens de prognose pas midden jaren vijftig gaan afvlakken. Tegen die tijd verblijven ongeveer 190 duizend 75-plussers in een instelling. Deze stijging is het gevolg van een sterke toename van de totale populatie 75-plussers in Nederland, van 1,4 miljoen in 2018 naar 2,8 miljoen in 2060 plus een sterke veroudering binnen deze groep. Het aandeel 90-plussers onder de 75-plussers stijgt tot 2060 van 9 naar 20 procent.

Het aantal instellingsbewoners jonger dan 50 jaar steeg vanaf 2013 door toegenomen instroom van asielmigranten. De meeste migranten verblijven minder dan een jaar in een AZC. Door de afgenomen asielmigratie is het aantal jongere instellingsbewoners inmiddels weer gedaald. Die daling zet volgens de prognose nog een paar jaar door.

²⁾ Door een andere definitie van instellingsbewoners en een andere waarneemmethode is er een breuk in het aantal instellingsbewoners volgens de huishoudensstatistiek. Deze breuk is in figuur 4.4.1 teruggelegd tot 2012. De sprong in de aantallen in 2012 wordt veroorzaakt door de breuk.

4.4.1 Instellingsbewoners

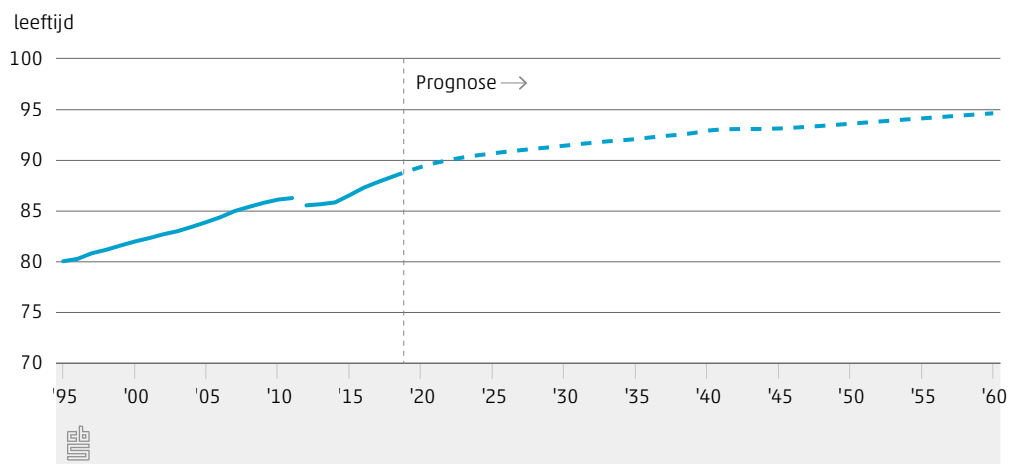

N.B.: 1972-1979 geïnterpoleerd; in 2012 breuk door andere waarneemmethode

Het aandeel van de bevolking dat in een instelling woont, is vooral hoog onder tachtigers en 90-plussers. Van hen woonde in 2018 respectievelijk 9 en 29 procent in een instelling, meestal een verzorgings- of verpleeghuis. De leeftijd waarboven een aanzienlijk deel van de bevolking in een instelling woont is in het verleden sterk gestegen en de prognose voorziet dat dit doorzet (zie ook paragraaf 3.2). In 1995 woonde een kwart van de 80-plussers in een instelling (figuur 4.4.2). In 2018 was de leeftijd waarboven gemiddeld een kwart van de ouderen instellingsbewoners is gestegen tot 88 jaar. Volgens de prognose stijgt dit verder tot bijna 95 jaar tegen 2060.

Het aandeel instellingsbewoners onder personen jonger dan 75 zal volgens de prognose dalen van 0,9 procent in 2018 naar 0,8 procent vanaf 2020 en daarna redelijk stabiel blijven. Het aandeel instellingsbewoners in de bevolking als geheel stijgt naar verwachting van 1,4 procent naar 1,6 procent door het toenemende aandeel ouderen en hoogbejaarden.

4.4.2 Leeftijd waarboven gemiddeld een kwart van de ouderen in een instelling woont

N.B.: Breuk in tijdreeks in 2012 door andere waarneemmethode.

5. Verschillen met de vorige prognose en onzekerheid

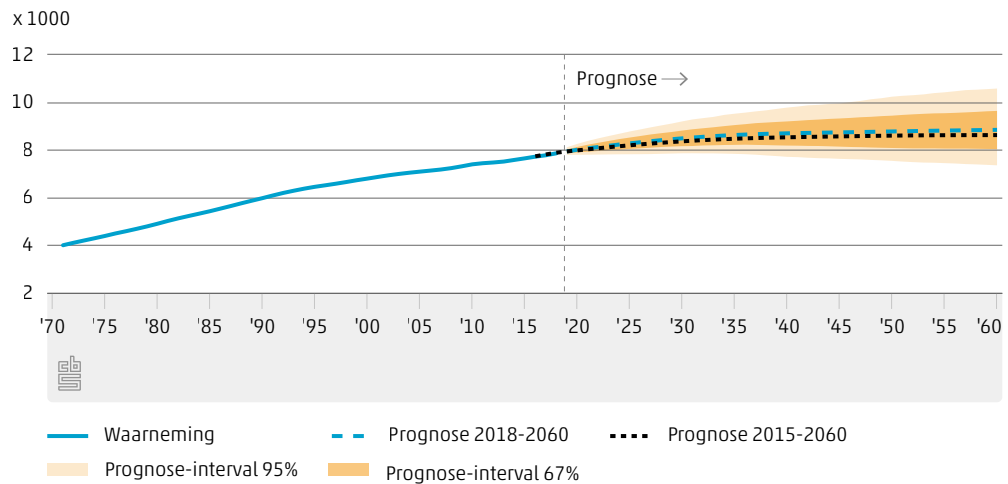
De prognose beoogt de meest waarschijnlijke toekomstige ontwikkelingen te beschrijven. Elke drie jaar wordt een nieuwe prognose gemaakt en de voorgaande bijgesteld. De bijstellingen kunnen het gevolg zijn van een afwijkende ontwikkeling van de waarnemingen ten opzichte van de laatste prognose of van nieuwe inzichten.

De onzekerheden in de prognosecijfers zijn groot. Zo veronderstelt de prognose, *grosso modo*, dat het huidige gedrag op het gebied van relatievorming- en ontbinding, uit huis gaan en kinderen krijgen blijft zoals het in het recente verleden was. Dit is uiteraard niet zeker. Bij de huidige prognose is het bijvoorbeeld de vraag of de recente daling in de paarvorming bij jongeren inderdaad structureel was en nog enkele jaren doorzet, zoals verondersteld. Ook de onzekerheid in de demografische ontwikkelingen werkt door in de huishoudenssamenstelling. Een sterker dan veronderstelde stijging van de levensverwachting zou tot meer ouderen en dus meer alleenstaanden kunnen leiden, en meer immigratie tot meer twintigers en jonge dertigers, die vaak alleenstaand zijn of samenwonend zonder kinderen. Voor de bevolking in instellingen is een belangrijke bron van onzekerheid hoe de ouderenzorg in de toekomst wordt ingericht en of mogelijke nieuwe woonvormen onder het kopje particuliere of institutionele huishoudens gaan vallen.

Om inzicht te geven in de mate van onzekerheid van de cijfers zijn prognoseintervallen bepaald. Op grond van veronderstellingen over onder meer de onzekerheid van ontwikkelingen in het moment waarop jongeren het ouderlijk huis verlaten en veranderingen in het percentage alleenstaanden, kan de mate van onzekerheid van toekomstige ontwikkelingen worden gekwantificeerd (Alders, 2001). Daartoe zijn duizend varianten van de prognose doorgerekend, elk met een andere combinatie van verwachtingen als uitgangspunt. Uit de uitkomsten zijn 67%- en 95%-intervallen voor de prognosecijfers afgeleid. Het 67%-interval kan geïnterpreteerd worden als het bereik waarbinnen de uiteindelijke cijfers waarschijnlijk liggen, het 95%-interval als het bereik waarbinnen ze zeer waarschijnlijk liggen.

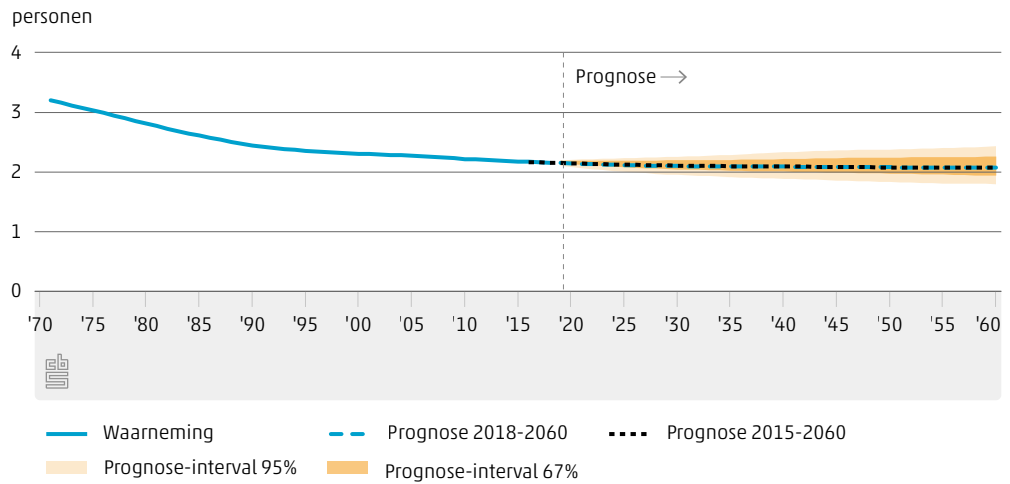
Figuur 5.1 toont de ontwikkeling van het aantal huishoudens volgens de huidige en de vorige prognose. De huidige prognose voorziet een groei tot 8,5 miljoen rond 2030, gevolgd door een tragere verdere toename, tot 8,8 miljoen huishoudens in 2060. De vorige prognose zag een groei tot 8,4 miljoen rond 2030 en 8,6 miljoen in 2060. In de laatste jaren van de huidige prognose ligt de groei van het aantal huishoudens rond de 6 duizend. Wanneer de onzekerheidsintervallen in ogenschouw worden genomen, dan is de conclusie dat na het midden van de jaren dertig krimp of groei van het aantal huishoudens ongeveer even waarschijnlijk is.

5.1 Aantal huishoudens

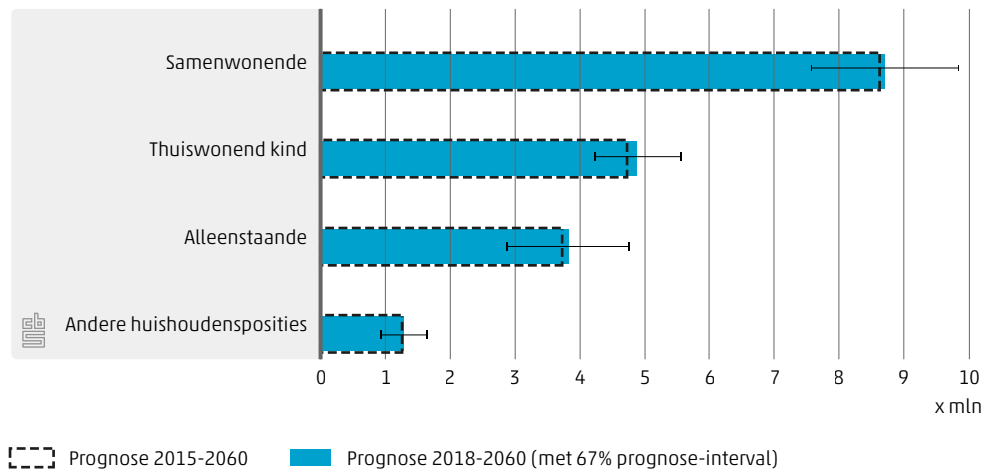

Begin 2018 lag het aantal huishoudens 26 duizend lager dan volgens de vorige prognose. Voor een belangrijk deel kwam de overschatting door een breuk in de huishoudensstatistiek. Met de nieuwe methodiek zou het aantal instellingsbewoners in 2015 ongeveer 17 duizend hoger zijn uitgekomen, en zou het aantal particuliere huishoudens ongeveer evenveel kleiner zijn geweest. Ook werd de groei van het aantal huishoudens beperkt doordat kinderen later dan verwacht uit huis gingen. Daartegenover stond dat de migratie hoger lag dan voorzien waardoor de bevolking met 14 duizend personen meer groeide tussen 2015 en 2018, wat juist extra huishoudens toevoegde. Voor de eerstkomende jaren voorziet de huidige prognose meer huishoudens dan de vorige, oplopend tot 50 duizend meer in 2022. Dit komt vooral door de bijgestelde verwachtingen voor de immigratie (Stoeldraijer en Van Duin, 2018; Van Duin et al., 2015). Op langere termijn komt het aantal huishoudens in de huidige prognose 220 duizend hoger uit dan volgens de vorige prognose, wat vooral te maken heeft met een hoger aantal inwoners (445 duizend meer in 2060). Het aantal samenwonenden ligt bijna 100 duizend hoger dan volgens de vorige prognose, het aantal alleenstaanden 120 duizend hoger en het aantal alleenstaande ouders 55 duizend hoger. De bijgestelde verwachtingen voor paarvorming en scheiden leidden tot een hogere verwachting voor het aantal alleenstaanden en alleenstaande ouders, ten koste van de samenwonenden. Ook worden meer thuiswonende kinderen verwacht: de huidige prognose voorziet 187 duizend meer thuiswonende kinderen in 2060 dan de vorige prognose. Het hogere aantal thuiswonende kinderen komt, naast de bijgestelde verwachtingen voor de immigratie, ook doordat jongeren volgens de huidige prognose later uit huis gaan. Voor het verwachte aantal instellingsbewoners is het verschil met de vorige huishoudensprognose klein. Voor 2060 verwacht de nieuwe prognose 12 duizend meer instellingsbewoners van 75 jaar of ouder en 16 duizend minder van jonger dan 75.

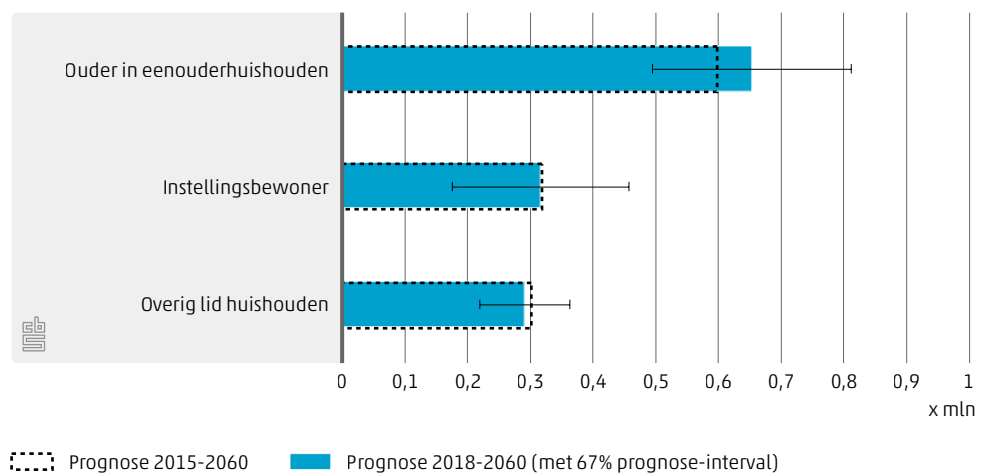
5.2 Gemiddelde huishoudensgrootte

5.3 Personen naar belangrijkste huishoudenspositie in 2060

5.4 Personen naar kleinere huishoudensposities in 2060

Literatuur

Alders, M. (2001). Huishoudensprognose 2000–2050: Hoe zeker is de toename van het aantal huishoudens? *Bevolkingstrends* 49(2), 10-13.

Beer, J. de (2012). Crisis in de economie, crisis in relatie- en gezinsvorming? *Bevolkingstrends*, 12-11- 2012. <https://www.cbs.nl/nl-nl/achtergrond/2012/46/crisis-in-de-economie-crisis-in-relatie-en-gezinsvorming->

Berg, van den L., & Gaalen, van R. (2018). Studeren en uit huis gaan nog haalbaar? Samenhang met sociaal leenstelsel en ouderlijke welvaart, 2007-2016. *Statistische trends*, <https://www.cbs.nl/nl-nl/achtergrond/2018/04/studeren-en-uit-huis-gaan-nog-haalbaar->

CBS. (2018a). Prijsstijging koopwoningen, daling verkopen, nieuwsbericht 20-4-2018, <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2018/16/prijsstijging-koopwoningen-daling-verkopen->

CBS (2018b). *StatLineMLZ*, <https://mlzopendata.cbs.nl/#/MLZ/nl/navigatieScherm/thema->

CBS, (2018c). Steeds langer leven zonder beperkingen, nieuwsbericht 19-3-2018, <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2018/12/steeds-langer-leven-zonder-beperkingen->

Duin, van C., & Harmsen, C. (2009). Een nieuw model voor de CBS huishoudensprognose, *Bevolkingstrends*, 57(3). <https://www.cbs.nl/nl-nl/achtergrond/2009/45/een-nieuw-model-voor-de-cbs-huishoudensprognose>

Duin, van C., Stoeldraijer, L., Nicolaas, H., Ooijevaar, J., & Sprangers, A. (2015). Kernprognose 2015-2060: Hoge bevolkingsgroei op korte termijn, *Bevolkingstrends* 2015, 19. <https://www.cbs.nl/nl-nl/achtergrond/2015/51/kernprognose-2015-2060-hoge-bevolkingsgroei-op-korte-termijn>

Duin, van C., Stoeldraijer, L., Roon, van D., & Harmsen, C. (2016). Huishoudensprognose 2015-2060: jongeren en ouderen langer thuis. *Bevolkingstrends* 2016, 4. <https://www.cbs.nl/nl-nl/achtergrond/2016/24/huishoudensprognose-jongeren-en-ouderen-langer-thuis->

Hulle, van R. (2018) Landelijke monitor studentenhuisvesting. ABF Research, Delft.

Loozen, S., & Nicolaas, H. (2009). Samenwonen. In: *Relatie en gezin aan het begin van de 21ste eeuw*. CBS, Den Haag/Heerlen. <https://www.cbs.nl/nl-nl/publicatie/2009/48/relatie-en-gezin-aan-het-begin-van-de-21ste-eeuw>

Imhoff, van E., & Keilman, N. (1991). LIPRO 2.0: An application of a dynamic demographic projection model to household structure in the Netherlands. Swets and Zeitlinger, Amsterdam. https://www.researchgate.net/publication/236631298_LIPRO_20_An_application_of_a_dynamic_demographic_projection_model_to_household_structure_in_the_Netherlands_NIDI

Jong, de A. (1994). A macrosimulation model for projecting households by size, working paper no. 34 ECE/Eurostat Joint Work Session on Demographic Projections, 1-4 June 1994.

Klijs, B. (2012). Healthy ageing: Tackling the burden of disease and disability in an ageing population, proefschrift, Erasmus Universiteit Rotterdam.

Stoeldraijer, L., & Duin, van C. (2018). Kernprognose 2018-2060: immigratie blijft hoog. Statistische trends. <https://www.cbs.nl/nl-nl/achtergrond/2018/51/kernprognose-2018-2060-immigratie-blijft-hoog>.

Verklaring van tekens

Niets (blanco)	Een cijfer kan op logische gronden niet voorkomen
.	Het cijfer is onbekend, onvoldoende betrouwbaar of geheim
*	Voorlopige cijfers
**	Nader voorlopige cijfers
2017-2018	2017 tot en met 2018
2017/2018	Het gemiddelde over de jaren 2017 tot en met 2018
2017/'18	Oogstjaar, boekjaar, schooljaar enz., beginnend in 2017 en eindigend in 2018
2015/'16-2017/'18	Oogstjaar, boekjaar, enz., 2015/'16 tot en met 2017/'18

In geval van afronding kan het voorkomen dat het weergegeven totaal niet overeenstemt met de som van de getallen.

Eindredactie Statistische Trends

Marion van den Brakel
Moniek Coumans
Annelie Hakkenes-Tuinman
Brigitte Hermans
Suzanne Loozen

Colofon

Uitgever
Centraal Bureau voor de Statistiek
Henri Faasdreef 312, 2492 JP Den Haag
www.cbs.nl

Prepress
Centraal Bureau voor de Statistiek

Ontwerp
Edenspiekermann

Inlichtingen
Tel. 088 570 70 70
Via contactformulier: www.cbs.nl/infoservice

© Centraal Bureau voor de Statistiek, Den Haag/Heerlen/Bonaire, 2018.
Verveelvoudigen is toegestaan, mits het CBS als bron wordt vermeld.